

ԿԵՐԵԼԵԱՆ

ԲԱՍՄԱԽԻՉ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԱՔԱԿԱՆ

ՅՅՐԴ ՏԱՐԻ

1907

ՅՕ ՄԱՅԻՍ ԹԻԻ 22

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ

Մ.ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԻԶՄԻՐ

M&M HASBAGIAN, GAZ. Smyrna

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ	Բանասիրական Հին Պայքար մը	529
Խ ՔԵՇԻՇԵԱՆ	Փշուրներ Անձ . Յիշատակի	534
ՏՈՒՐ. Մ. ՎԱՀԷ	Ի՞նչ Կուզես Հոգիս	536
Վ. ՄԱՍԵ ՀԵԱՆ	Նամակներ	537
Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ	Զինւոյ Իրիկուն	540
Կ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ	Երջանկութեան Գիտութիւնը	541
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Համբ Ո՛հր	545
	Լրաքաղ	551

ԻՍԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Վեցամեայն լրանալու 4 թիւ մնացած ըլլալով, կ'սնդրենք մեր Մեծ. Գործակալներէն և Բաժանորդներէն որ հաճին փութացնելու մեզի իրենց առկախ կամ անվճար հաշիւները և բաժնեկիւնները:

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻԴԷԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂ

Պատիւ ունինք ծանուցանել մեր յարգոյ յաճախորդաց թէ նորաձեւութեանց աժենալերջին տեսակներն հասած են: Նոյնպէս ստացած ենք, մետաքսեայ պատրաստ պրուզներ, բէնիտարներ, պաթիսթ պքօտէ, այլ և այլ էթամիւններ արանց թէ կանանց հագուստի համար լինօներ, ասոնցմէ գոտ մետաքսէ և ֆիլտէքօս միթէն և ձեռնոցներ, կաշիէ գօտիւններ են:

Ս. — Այն երէւշա՛նի օրերը եւ ծախա՛ն կարողանա՛նք:

ՆԱՆՍԷՆ

ԴԵՊՐԵՅԵԻՆ

Թարգմ. Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

250 էջ ՄԵԾԱԴԻՐ

Գին 3 ՂՐԾ.

Գաւառներու համար՝

Թղթաստն ծախանով 8 ՂՐԶ.

Ա. Մամուլի բաժանորդներուն համար թղթ. ծախանով 6 ՂՐԶ.

Կ Ա Ն Խ Ի Կ

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻԻՈՎ

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Կ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ

ԿՈՐԻԻՆ ՎՐԴՊ.

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

ՆՈՐԹ-ԶԵՔՆ

(NORTHERN)

ՀԻՖԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆՈՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Իգմիրի Գործակալութիւն հաստատուած 1864էն ի վեր

Դրամագլուխ Ընկերութեան	Լ. Ս.	3,000,000
Տարեկան հասոյթ	» »	1,600,000
Պահեստի գումար	» »	6,673,000

Ընկերութիւնս նպատատւոր պայմաններով կապահովադրէ անշարժ
կալուածներ, գործարաններ, ամեն անասկ ապրանքներ ևն. ևն.:

Տեղեկութեանց համար դիմել առ

ՃԷՅՄՍ ՆԱԹԳԷՆՍՈՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԻՋՄԵՐԻ ԵՒ ՓՈՔՐ ԱՌՈՑ
Ֆրանկսը քաղ, Բասսաժ Սթուրցունէկեր

LA UNION ET PHENIX ESPAGNOL

ԼԱ ԻՒՆԻՕՆ Ե ՓԷՆԻՔՍ ԷՍՔԱՆԵՕԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ Է
ՅՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՂՈՒԹԵԱՄԲԸ

Կրամագլուխ (Ամբողջ վիճակում)	12 000,000	Փրանք
Պահեստի գրամագլուխ	59 000,000	»
Բարիցի մէջ եղած տները	7 000,000	»

ԲՈՒՆ ՏԱՐԻ ԶԱՐԴԻՆԱԿ ԱՄԲԸ ԵՐՈՒՒ ՅՐ ՏԱՆՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԻՒՆԻՕՆ Ե ՓԷՆԻՔՍ ԷՍՔԱՆԵՕԼ 600 ՅՐ ԱՊԱՀՈՎԷ

600 Փրանք իւրաքանչիւր ապահովագրական օբյեկտի հետ մէկ տեղ՝ Քաէ-
աի Ֆոնտի տը ֆրանսի և կամ՝ Ալիլ տը Բատիոնի պարտութեղծ մէ կը տուի
որովայն տրեկում, վեջ և չորս տեղում վիճակահանութիւն ունին: Ապահովագ-
րական այս օբյեկտին տէրը՝ Քրէտի Ֆոնտիէի և կամ՝ Ալիլ տը Բատիոնի պար-
տութեղծ երբեք վիճակահանութեան տան օբյեկտին թիւին վիճակելիք սմբողջ
գարգեւին 20էն իր ստանալու իրաւունք ունի:

Օբյեկտի պայմանաւորման միջոցին, եթէ տէրը մեռնի, մինչև իր մահուն օրը
հատուցած գրամը առանց տոկոսի ըլլալով ժողովողներուն կը վերագործուի:

Եթէ ապահովագրեալը 3 տարի վճարելէ վերջ ապահովագրութիւնը ուղե-
գաղութներէ ընկերութիւնը մէն մի 24 Փր. փոխարէն 30 Փր. կը հատուցունէ
տոկոսով՝ պայմանագրին լրանալէն ետքը, սակայն եթէ ուղե անմիջապէս ետ
տունէ իր գրամը, այն տունը փոքր ընդէ մը կ'ըլլայ:

Ընկերութեան կեդրոնաւորին կը գտնուի Բարիլ Զօսէ Տանթէն, 66 թիւ
ըր կալուածին մէջ:

Վիլ տը Բարի կամ Գրէտի Ֆոնտիէի պարտաւճիւրը տմբողջ պահ գրուած
ևն Պօլսը Գրէտի Լիօնէի գրամատան մէջ:

Ընդհ. Գործակալ Իգմիրի և Ատանայի վիւլայէթներուն և Արշիպեղապոսի
կղզիներու:

ՏԻՐԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Իգմիր, Շիշէճիլէր փողոց Աւստրիական լոզմատան վրայ:

ترک فخرها افری میو لایناک انصاری

آغوب بوسانجیان

ՀԷՐԷՔԷԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂ

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

ՀԷՐԷՔԷԻ ԿԱՅՍ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ Հանրածանօթ և համբաւաւոր
արտադրութիւններն կ'զանաւին այժմ Իզմիրի մասնաճիւղին մէջ, նոյն
խակ եւրոպական նշանօրինակ տեսակներ գերազանցող,

ՄԵՏԱՔՈՒՆ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՅՈՒՆԵՐ

ՊԼՈՒՋԻ ՀՍՄԱՐ ՏԵՍԱԿ ՏԵՍԱԿ ՄԵՏԱՔՈՒՆԱՅ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ
ԳԼՈՒԽԻ ՄԵՏԱՔՈՒՆԱՅ ՍԱԼՓԱՆԵՐ, ՄԵՏԱՔՈՒՆԱՅ ԹԱՇԿԵՆ՝ ԿՆԵՐ

ԳԱԶՄԻՐՆԵՐ, ԶՈՒՀԱՆՆԵՐ, ԳՈՐԳԵՐ,

ՍԷՏՃԱՏԷՆԵՐ ԵԼՆ. ԵԼՆ.

Կ'արժէ աչքէ անցնել ինչ որ իրապէս գրաւիչ է՝ սակայն ո'չ սոս
դ.

ՅՎԻՄԱՎՐԱՌՈՒՆ ԶՎԶՅԺ ԲՄԿ
ԿԶԵ Դ ԴՕ-ՓԿԿՍ ԴՄԾԶ

[illegible]

ፊፋፋፋ ፋፋፋፋፋፋ

[illegible]

ᄒᄒᄒ ᄒᄒᄒᄒ

[illegible]

2082074 240241 240241 240241

800,000 7 479,607

ՀԿԿԹՎՍԵՐԿԵՆԵ ԳՆԿՈՂՈՒՄՆԵՐ
ԼՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՎՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ 7 ՀՎՆԶԳՈՒ

ᲃᲚᲗᲚᲗ ᲛᲚᲙᲗ

Smyna

GENERAL AGENTS

C. WHITTAL & CO

A. D. 1720

FIVE LIFE

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

ԱՅՐ, ԿԻՆ, ՏԳԱՅ

Եւ արդս տենդի հիւանդութենէ վերջը տկար կը մնայ, մանաւանդ տղայ մը :
Եւ արդեւ հարկ չիտեսնուի, հիւանդին պէտք է տալ

SCOTT'S EMULSION

Եւ տկարութիւնը անմիջապէս և վստահափափ կը փոքրատէ
և կը տեսնուի որ

ԲԱԳՕԹԻ ԲՆՂԱԳՐՈՒԹԻՅՆ

մարմինը պատող բոլոր տկարութիւններու գեմ
ամենամեծ դեղ է : Ընդգրկան տակ ասոր հաւասար
բան մը չիկայ. այնպէս կ'առարեալ կը բժշկէ՝ որ կը
կարծուի թէ հիւանդութիւնը կուտէ ու կը կլլէ :

Բոլոր բեղաբոցները և բերանները և ծնիւն :

Եւ արդ վրայ ասոր ուշա-
վթիւն ընել պէտք է :

18

“ THE GRESHAM ”

“ ԿՐԷՇԱՄ ”

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆՎԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԼՈՆՏՈՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ 1848ԻՆ

Գոյ/ Ընկերութեան Ա. Ո. 9014,532

Տարեկան հասոյթ » » 1,438,659

Վճարուած գուրաւներ » » 20,474,666

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԼՈՆՏՈՆ

Ընկերութեան Ապահովագրական ընդհանուր կանոններու մէջ մա-
նաւանդ 24 թ. յօդուածը խիստ ուշադրաւ ըլլալով կ'ընդգրկենք, ու
բոլոր « Ընկերութիւնը կ'ընդունի Օսմանեան դատարաններու վճիռներն
ո՛ր և է տարրերութեանց առջև :

Աւել ընդհանուր պէտքերու համար Դիմել ընդհանուր գործաւորներուն

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹՕԼ և Ընկ.

C. WHITTAL & CO

30 ՄԱՅԻՍ 1903

ԹԻԻ 22

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ

ԱՐ. ՄԱՍՈՒՆԻ 2 Մայիս ամսաթուով մեծանուն դաստիարակ եւ զրազէտ եւ մեր ազնիւ բարեկամ Տիար Պէրպլերեանի կսկծալի մահուան վրայ տոանձին յողուածով մը մեր անկեղծ ցաւն յայտնած ժամանակ՝ երախտագիտութեամբ կը պատմէինք ողբացելոյն անձնուէր ճիգերը մեր Յրանաահայ բառարանի հրատարակման համար, ու կը յիշէինք միանգամայն նոյն երկասիրութեան առթիւ մեր երկուքին միջեւ ծագած մէկ վէճը, երկար վէճ մը բառագրական եւ լեզուական՝ որ մտերիմ սահմանի մը մէջ մղուած՝ չէր կրցած մեր համոզումներուն վրայ ամենափոքր փոփոխութիւն մը յառաջ բերել։ Եթէ բառագրական խնդիրներու մասին յարդելի ուսուցչապետին կարծիքները հեղինակութիւն մը չէին կազմեր եւ մեծ կշիռ մը չէին կրնար ունենալ մեր առջեւ, զի իր մասնագիտութիւնը չէր այդ, միւս կողմէ՝ լեզուական մասին ալ Պօլսեցի թունդ գրաբառեանին տեսակէտերն ու հայեացքները սահմանուած չէին ընդունելութիւն գտնելու։ Իզմիրցի աշխարհաբառեանին քով՝ որ բանասիրական աւելի ազատ ու աւելի անկաշկանդ սկզբունքներ կը դաւանէր ի սկզբնէն անտի, եւ վիճարանութիւնը տեղի կունենար ասկէ քսա՛ն տարի յառաջ՝ ուր աշխարհաբառն իր տիրապետութիւնը վերջնականապէս չէր հաստատած տակաւին, եւ Մատաթիա Գարազաշեանի աշակերտ մեր անողոք այլ միշտ մեծարելի հակառակորդին պահպանողական զաղափարներն ալ՝ համեմատաբար աւելի շեշտուած էին։

եւ աւելի տարամերժիկ բնոյթ մ'ունէին այն ժամանակ . . .

Այս օրերս մեր հին թղթերու մէջ խուզարկութիւններ կատարած ժամանակ՝ յիշեալ երկար վիճաբանութեան մեր կողմէ գրուած մէկ հատակոտորը ձեռքերնիս անցաւ ղրպուածով։ Մեր Ծրանսահայ բառարանի մէկ նմոյշը տեսած էր Պէրպէրեան, ու անկէ ծագում առած էին սնոր նկատմամբ իր ինչ ինչ գիտողութիւններն ու առարկութիւնները։ Այս կերպով Պ. Նորայրի հետ մեր ունեցած լեզուական ու բառադրական մեծ պայքարին քով կ'աւելնար միեւնոյն բնութեամբ այս համեմատարար փոքր պայքարը՝ որ հրապարակ չեւաւ բնաւ։ Հինգ-վեց երկար հատուածներէ՝ ինչպէս կը յիշենք՝ կը բաղկանար մեր տուած պատասխանը յարգելի ուսուցչապետին, եւ միայն երկրորդն էր որ կը ներկայանար մեր աչաց, եւ զոր շահեկան համարեցինք Ս. Մարկոյ ընթերցողներու աչաց տակ դնել՝ մէկ քանի թիթեւ փոփոխութիւններով։ Նիւթը ճոխ էր անշուշտ, եւ կրնար մեծ ընդլայնումներ ընդունիլ, այլ բառաբանի պատրաստութեանց զբաղած՝ սուղ էր մեր ժամանակը այն միջոցին, եւ չա՛տ մը առարկութիւններ կային մեր դիմաց՝ մեր տեսակէտերով անընդունելի, եւ որոնց պէտք էր մի առ մի եւ շուտով պատասխանել։ Չէինք կրնար աւելի մեծ ընդլայնում մը տալ անոնց ամէն մէկուն, թեպէտ տայինք իսկ՝ գիտենք թէ չպիտի կրնայինք համոզել մեր յարգելի հակառակորդը՝ որ անշուշտ մասնաւոր՝ նկարագրի մը բերմունքով՝ ա՛յնքան սերտիւ կը յարէր կը կռուէր իր ընդունած ամէն կարծիք-նքուն, մանաւանդ երբ խնդիրը զրարասի վրայ դառնար, որու ինչպէս յայտնի է՝ պաշտում մ'ունէր ծայրայեղ, իզմիրցին՝ թերեւս աւելի գործնական՝ Հայոց հին լեզուի մասին այդ մոլեռանդութիւնը ունեցած չէ երբէք՝ ճանչնալով զայն յնասակար հայ աշխարհիկ լեզուի՝ զոր կը սիրէր ու կը պաշտպանէր յաւէտ, ազատ եւ անկաշկանդ զարգացման։ Ասկէ յետոյ տարի յառաջ Ստեփան Ոսկանեանէ սկսելով՝ անկէ վերջ ծաղկող մեր քաղաքակից բոլոր զրազէաները՝ լեզուներու ճակատագրային փոփոխութեանց խորապէս համոզուած՝ ինչպէս յայտնի է՝ ջերմ աշխարհաբառեաններ եղած են միշտ, առանց ամենափոքր բացառութեան . . . :

Ահաւասիկ վերեւ յիշատակուած այդ հատուածը՝ մինակը զոր կրցանք գտնել։

Բ. — Լեզուի մասին ձեր գիտողութիւնները ծանր կերպարանք մը ունին, վասն զի քաջ հայկաբանի մը գրչէ կը բղխին՝ որ կրքէ ազատ եւ իմ երկի համակիր եւ բարեկամ լինելու՝ (1) առաւելութիւնն իսկ ունի։ Նշանակեմ Ձեր անկեղծ գիտողութիւններն՝ եւ իմ պատաս-

(1) Այն ժամանակ ըլլալ գրելու տել լինել կը գործածէինք գրողներու մեծամասնութեան հետ։ Աշխարհաբառն աւելի անմիջական կերպով զրարասի իշխանութեան տակ կը գտնուէր տակաւին։

խաններս միանգամայն Դուք, մեծայարգ Տէր, ապօրէն կամ աւելորդ
կը գտնէք հետեւեալ բառերը Յաճում, Յաճել, Լքել, Նուաճել,
Իյնեցնել, Բնալքում, Բնաբերում (*Abandon* ռաւի մէկ նշանակու-
թիւնը): Յաճում կոկիկ բառը Առձեռն բառարանի մէջ կայ արդէն,
ինչո՞ւ ապօրէն կամ աւելորդ գտնել գայն: Բանի որ Յաճում ռաւ
մ'ուշինք՝ ինչո՞ւ աններելի համարուի՝ աւելի կոկիկ եւ նսազ
խժալուր ընծայելու գիտամբ՝ Յաճել գնել փոխանակ Յաճցնելու,
մինչդեռ նոյն իսկ գրաբառի կազմութեան մէջ շատ օրինակներ կան
այս կոկիկ ձեւն արգարացնող, օրինակի համար Կակղել, Նրբել,
Պապանձել, Սանել, Սայթաթել, Հանգարտել, Հաշտել, Լայնել, փո-
խանակ երկարօրէն ըսելու՝ Կակղեցուցանել, Նրբացուցանել, Պա-
պանձեցուցանել, Սանեցուցանել, Սայթաթեցուցանել, Հանգարտե-
ցուցանել, Հաշտեցուցանել, Լայնացուցանել: (Յաճէն ելած Յաճելը՝
Լայնեմ ելած Լայնելին հետ յարեւմտան կազմութիւն չունի՝ միթէ),
եթէ մէկ կողմէ գաղափարները եւ գանձի բացատրելու բարակ
ձեւերն աւելցած են հիմայ մաքերու եւ բարուց յառաջադիմութեան
շնորհիւ, միւս կողմէ աւելի կիրթ եւ նրբացեալ չե՞ն ճաշակները,
հետեւաբար կժալուր հնչումներ ծանր չրոնք գծնդակ՝ չե՞ն զար-
ականջներու եւ նայն իսկ ժամանակներու պահանջման մէջ չե՞
պակսեցնել անոնց թիւը՝ ՈՐՔԱՆ, ԿԱՐԵԼԻ Է: Դիտեղէ՛ք, Մեծ, Տէր,
որ փոխանակ Յաճելու՝ Յաճցնել գործածելով՝ կատարեալը՝ Յաճ-
ցուցի եւ ընդ. անցեալը՝ Յաճցուցած պէտք է զրկնք: Արդ՝ մէկ բա-
ռի մէջ միայն երեք ց եւ մէկ ծ ականջի գէշ չգարնե՞ր միթէ (պարա-
զալ մ'որու որ եւ է կարեւորութիւն տուած ըլլալ չէք երեւար),
եւ երբ կրնանք զգուշանալ անկէ՝ առանց արհամարհած լինելու
հայ լեզուի օրէնքը, ինչո՞ւ չընենք, եւ ի նպատակ բարեձայնութեան
այսպիսի բարեփոխումներ ինչո՞ւ, գաղապարելի համարուն: Սա.
Ոսկանեանի աշխարհաբար Արեւելի եւ Արեւմուտի մէջ՝ որ աջի-
քան գեղեցիկ դատուեցաւ ու կը դատուի ամենէ, եթէ երբէք գլխա-
ւոր գաղանքի մ'ուշէր իր մեծ յաջողութեան՝ աղեղ եւ խժալուր
ձայներէ առեմն հմարաւար զգուշաւորութիւնն է անոր մէջ, եւ մի-
անգամայն, կարճ բառերու ընտրութիւն կամ յօրինում՝ որ պէտք
չէ աւելորդ համարուի՝ մտածելով մեր հայերէն լեզուի բառերուն
գծադրութեան չափազանց երկարութիւնը՝ որ ոչ սակաւ գանդու-
ղութիւն կուտայ ոճի:

* * *

Կարգն եկաւ. Իյնեցնել բառի՝ որ ըստ երեւոյթի աւելի ծանրա-
կշիռ կերպարանք մ'ունի, Ձեր գիտողութիւնն այն չէ՝ անչուշտ որ
Անկանիլը Իյնալ եղած է: Ժողովուրդը Ինկնելէ աւելի գիւրին գտած
է Իյնալ՝ արտասանութեան մասին: Իյնալ կը գտնուի արդէն թէ՛
Հայկազեան եւ թէ՛ Առձեռն բառգրքի մէջ: Ձեր գիտողութիւնն Ան-

կանելին անցողական ձեւ մը տրուելն է։ Այլ ինչո՞ւ դատապարտելի համարուի իյնեցնել, կամ եթէ կուզէք՝ ինկնեցնել բայր՝ զոր ժողովուրդը ընդունած է, որ պակաս մը կը լրացնէ եւ որ քառգրի մը մէջ ֆրանսերէն բառի մը բուն նշանակութիւնը տալու գնահատելի տուելութիւնն ունի։ Զեր առարկութիւնը, Մեծ Տէր, յայտնի է. գրաբառը Անկանի կ'ընդունի, այլ Անկեցուցանել՝ ոչ⁽¹⁾։ Այլ միթէ մեր հին լեզուի մէջ չէզոք բայերը անցողական ընելու ձեւը ընդունուած կանոն մը չէ՞, իջանելը՝ իջուցանել, Շիջանելը՝ Շիջուցանել, Մեռանելը՝ Մեռուցանել չըլլա՞ր միթէ։ Եւ քանի որ ժողովուրդը իյնալը ընդունելէ ետեւ իյնեցնել (սիւշիւրմէք) եւս ընդունած է, եւ քանի որ այդ բառն՝ իր յատուկ կիրառութեան տեղերն ունի, ինչո՞ւ չընդունէի զայն ես որ աշխարհիկ լեզուաւ կը գրեմ եւ պարտքս էր անոր բոլոր մթերքը ժողովել, եթէ այդ մթերքը չըլլայ իսկ դասական ամէն անգամ։ Թէ իյնեցնել (սիւշիւրմէք) բառը աւելորդ է լեզուի մը մէջ՝ դժուարին ըլլայ թերեւս ընդունիլ։ Պիտի առարկէք հաւանականաբար թէ թրքարանութիւն մ'է այն, թողունք վերոյիշեալ գրաբառի կանոնը եւ ընդունի՛նք թէ իրօք թրքաբանութիւն մ'եղած ըլլայ, թեպէտ ֆրանսերէնն ալ իր faire tomber ունի։ Զենք կրնար ծածկել որքան եւ ուրանալ ու զենք, թէ մեր աշխարհիկ լեզուն՝ բնապէս անթիւ փոխառութիւններ ըրած է թուրքերէնէ, զորս եթէ անընթացաբար հարուածելու ու հալածելու ելլինք, մեր արդի հայերէնի չէնքը պիտի սասանենք եւ այդ ճկուն լեզուն պիտի կապտենք շատ մը նշանակական առումներէ եւ ընտանի սիրուն բացատրութիւններէ՝ որք որ եւ է լեզուի մը հոգին կը կազմեն, եւ առանց որոց եւ ո՛չ իսկ կրնայ խօսուիլ այն։ մէկ խօսքով աշխարհաբառը խեղճ եւ մերթ անհոգի եւ անարտայայտիկ վիճակի մը պիտի վերածենք։ Եւ միթէ ամեն լեզու այնպէս ըրած չէ՞ ու չընե՞ր, միթէ այս բուռն հարկաւորութիւնը բուն իսկ մեր գրաբառն զգացած չէ, որու մէջ կը վիտան յունարէն, լատինարէն, արապերէն, ասորերէն եւ, եւ անթիւ բառեր ու ձեւեր։ Միթէ այդ պատճառաւ աղաւաղեալ եւ ապօրէ՞ն ճանչնալ պէտք է զայն։ Զարգաշրջման օրէնքով իւրաքանչիւր լեզուի մէջ եղած փոփոխութիւնները ճակատագրային բան մ'են, մեծայարգ տէր, ու երբէք աղաւաղում չեն կրնար համարուիլ։ աղաւաղում են հին լեզուի նկատմամբ, բարեփոխում են՝ բացատրութեանց նոր եւ զարգացեալ

(1) Անհաւանական չէ բնաւ որ Անկեցուցանել բայը գտնուի ժԳ—ԺԷ դարեւ հայ մատենագրութեան մէջ՝ որոնցմէ այնքան և այնքան արպերէն, պորկերէն, Թուրքերէն են բառեր ու ձեւեր քաղած է Պ. Նորայր։ Եթէ Ընկենուրի քով Ընկեցուցանել աւելորդ ձեւը կը գտնուի արդէն գրաբառի մէջ, ինչո՞ւ իյնալու քով իյնեցնել ժողովուրդէ գործածուած կարեւոր ձեւը չգտնուի աշխարհիկ լեզուի մէջ՝ որու առանձնատկութիւնները հա՛րկ է որ ճանչնանք վերջապէս։

ձեւերու համեմատ Պ. Նորայրի երկի մէջ աշխարհաբառ դարձուած ամեն ձեւերը տաճկաբանական յայտնի գրոշմ մ'ունին, զոր ինքն իսկ կը խոստովանի Պ. Նորայր՝ (որ կը պնդէր թէ ֆրանսերէնէ հայ-աշխարհիկ բառարան մը յօրինելը հնարաւոր ձեւնարկ մը չէ բնաւին), տարօրինակ հակասութեամբ՝ իմ թրյաբանութիւններու զէմ յարձակած ատեն՝ առանց զգալու թրքաբանութեամբ ու զսղիւս բանութեամբ կը լեցնէր բուն լսկ իր յօդուածը, ա՛յնքան խորին գրոշմ մը ձգած են այդ լեզուներն (մանաւանդ առաջինը) մեր զործածած լեզուին մէջ։ Աշխարհաբառն անտարակոյս իր ծագումը եւ հարստութեան մեծագոյն մասը իր հարազատ մօր՝ գրաբարի կը պարտաւորի, սակայն եւ այնպէս՝ մեծ մասամբ վերոյիշելու երկու լեզուներէ առած իր առանձին յաակութիւններն ու մասնաւոր գրոշմն ունի։ Գրաբարի հետ թէեւ բազմաթիւ ու մեծամեծ կապերով կապուած՝ իր առանձին կեանքը կը վարէ եւ հարկ է որ վարէ ինչ ինչ պարագաներու մէջ իր մօրմէ անկախ կերպով մը։ Այսպէս կը պահանջէ զարգացըման օրէնքը։ Ամէն լեզու իր մեծամեծ կերպարանափոխութիւններն ունեցած է եւ ունի։ Լուի ԺԴ-ի դարու ֆրանսական ոսկեղէնիկ մատենագրութեան լեզուն՝ ինչպէս գիտէք՝ անկարծելի եւ անհաւատալի յեղաշրջումներ կրած է եւ կը կրէ տակաւին ու պիտի կրէ մինչ ցվերջ՝ եւ մեր մէջ կ'ուզուի՝ որ մեր եւ դարու մատենագրութեան վրայ ձեւուի ճասն եւ հիմնդ յար յիշող մեր լեզուի ոճն ու տարազը բովանդակ։ Չմոռնանք բնաւ թէ լեզուն շինողը միշտ եւ յաւէտ ժողովուրդն է⁽¹⁾։ Խօսք մը եւս։ Եթէ Վենետիկի մեծ եւ փոքր բառգիրքերը անդոհացուցիկ կը հրատարակուին այսօր, պատճառն այն չէ՝ բնաւ թէ իրենց բացատրութեանց մէջ գործածուած աշխարհաբառը ցուրտ ու խորթ գրոշմ մըն ունի։ Ո՛չ ամենեւին Պատճառն ա՛յն է որ բառերու նշանակութիւնները փոխափայտապէս ճշդուած չեն նաեւ՝ եթէ կուզէք՝ արդի գրաբառ մատենագրութեան հետ սլառաճուած չեն իսկ։ Նոյն իսկ Պ. Նորայրէ Abandon բառի մէկ մասնաւոր նշանակութեան առջեւ գրած Անզարդութիւն բառը՝ զոր վարը պիտի տեսնենք եւ որ իր կարեւոր տեղը պիտի ունենայ մեր վիճաբանութեան մէջ, մեծ ապացոյց մը կրնայ լինիլ ըսածիս։

16 փետրվար 1885

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

(1) Իրոյնք էր Զարկու, Մեծ. Տէր, Թէ ռամկական յետին ու Թափթիւր բառերու առումներն անգամ որչափ խնամով ժողովուած են օտար բառարաններու մէջ ու պէս զի բա՛ն մը չկորուսի անոնցմէ։

ՓՇՈՒՐՆԵՐ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅՐՇԱՏԱԿԻ

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆՈՒ

Անկարծական ու ջլատող շանթի մը տպաւորութիւնովը կարգադր տխուր լուրը Պէրպէրեանի մահուան Ուր հէնց այդ անուր լուրի ազդեցութեան ներքեւ, ինքզինքս չեմ կրնար զսպել գրելու համար անձնական այն շատ հաճելի ու անմոռաց յիշատակներուն վրայ, որ ունեցայ ես մեծ դաստիարակը ճանչնալովս:

1902ի ամառը իմ կեանքիս ամենանշանակի եւ սակայն տարօրինակ տպաւորութիւններու շրջանը եղաւ, անոր համար որ՝ ոտքս պիտի կրնար կոխել Պօլիսի գեղածածաղ ափերը, ու ես պիտի կըրնայի մօտ զալ գրականական ու լրագրական աշխարհին պատկանող ծանօթ ու անծանօթ դէմքերու: Դէմքեր՝ սակայն, որոնք ծիծաղելի յուսախաբութիւններ պիտի պարզեւէին ինծի, ես ինքզինքիս առջեւ պիտի կցած պիտի ըլլայի անոնցմով հետաքրքրուելովս ու յետոյ դէմքեր ալ, որոնք միշտ բարձր պիտի մնային այն միւս տիրացուներու վոհմակէն ու մենք ամենքս ալ մատով պիտի ցուցնէինք զիրենք, երբ միտքի ու սիրտի տէր անձնաւորութիւններ:

Պօլիսի կեանքս չպիտի գրեմ ես հիմակ, որովհետեւ շատ երկար պիտի ըլլայ հայ Մամուլի աշխատաւորները ներկայացնել իրենց բովանդակ ներքինովը, խմբագրական սենեակներուն մէջէն իսկ ես այդ պիտի փորձեմ սակայն ուրիշ առիթով, եւ ժամանակ գտնեմ:

Կիրակի օր մըն էր - եթէ չեմ սխալիր - որ կրցի առաջին անգամ ըլլալով Պէրպէրեանը գտնել տունը: Վեր ելլելէ առաջ այցաքարտ մը զրկեցի: Անծանօթ մը որ ներկայանալէ առաջ ինքզինքը այս կերպով ճանչցնել կ'ուզէ: Կը կանչուինք անմիջապէս:

Պէրպէրեան վարժարանի մէջ պզտիկ առանձնասենեակ մը իրենը, գրքերով ու լրագիրներով լեցուն: Բաղդր յայտնով մը կ'ընդունի իսկ Կը հետաքրքրուի ինծմով, արհեստովս, կը կարծէ նախապէս ճանչցած ըլլալ իս թերթերու մէջ փանաքի գրուածներովս Խօսակցութեան թելը չուտ չուա կը կտրուի, որովհետեւ հարցումներ կ'ընեմ իրեն սիրական զպրոցին մասին, աշակերտներու մասին, ամենուն կը պատասխանէ սիրով, հօր մը գուրդուրանքովը ու խորունկ հոգածութիւնովը: Յօրհեանը քիչ մը զբաղ բերած էր իրեն, այդ զբաղով արդէն դպրոցին նորոգութիւնները եղած լինցած էին գրեթէ այն ատեն, ու կը խօսի մեզի ատոր ալ վրան, աչք'ըր կ'արցունքոտին, չկրնար ինքզինքը զսպել իր երկար աշխատութեան իբր գնահատութիւն ազգին ու մանաւանդ իր սաներուն կողմէն եղած մեծոգի ցոյց մը կը համարի յօրհեանի կազմակերպութիւնը: Ու կ'աշխատի, ճիշդ մը կ'ընէ կարծես որպէսզի իր սիրական զբաղ-

րոցին, ու ուսուցչական ասպարէզին վրայ զարձուցած ատեն իր խօսակցութիւնը, հնարաւոր աստիճանով մը համեատ ըլլալ, փառասիրական շեշտ մը չդնէ իր բառերուն մէջ, ինքը սակայն որ իրաւունք ալ ունէր այնքան արդարացիօրէն պարծենալու, քանի որ կիսատ գործ մը չէր եղած իրենը, ու իրենինէն շատ աւելի ապահով ու հաստատ կարծուած զպրոցներ կէս ճամբան մնացած էին:

Դպրոցէն գրականութեան կ'անցնինք, օրը օրին կարդացող մը ինքը լրագրութեան, օրը օրին հետեւող մը բոլոր հիներուն ու նորերուն ալ, առանց սակայն հին մը կամ յետամնաց մ'ըլլալու ինքը որ հեղինակեց ու զրեց ալ միշտ մինչեւ վերջին օրերը, այնքան առոյգ այնքան կորովոտ իր ամէն գործածոնութիւններուն մէջ:

Այս առաջին տեսակցութիւնը շատ երկար տեւած էր, պէտք էր անապարհել, ատոր համար հազար ներողութիւն կը խնդրենք իրմէն, ու կ'եկեկենք:

Չձգել մեզ, կ'ուզէ զպրոցին ամէն մէկ յարկերը պատշնել, ինչ որ մեր ալ ջերմ փափաքն է, նորոգութիւններու կարեւորութեան վրայ կը խօսի միշտ լայն ու գոհունակ շունչով մը ազգին հանդէպ, որ պատճառը եղաւ աւելի լայն ու յարմարող զպրոցի չէնք մ'ունենալու:

Անկէ վերջը որքան ատեն որ Պօլիս մնացի, մի քանի հեղ զացի իւր քով, ամէն անգամին ալ զաղափարս աւելի կը մեծնար այս մեծ մարդուն հանդէպ, կ'ուզէի չհեռանալ քովէն, կը խօսէր ու կը խօսեցնէր իս, կը պատմէր ու պատմիլ կուտար ինծի բոլոր այն օտար հաստատութիւններու վրայ ուր գտնուեր էի եւ, մասնաւորապէս Պէլլութի Ամբրիկեան այդ մեծ հաստատութեան, վարչական մարմնոյն, դրամական ահագին ուժին ու յետոյ մատուցած ծառայութիւններուն վրայ: Դպրոց կ'ըսէր ու կը խենթենար այս մեծ մարդը, զպրոցը իր իսկ մէջն էր: Երբեք չեմ կրնար երեւակայիլ մեր մէջ մէկը որ այսքան մը սիրամ, այսքան մը դուրդուրացած ըլլալ զպրոցը իր անձէն իր կնոջմէն ու զաւակներէն ալ աւելի:

Դժբախտ պարագաներ շատ ունեցաւ, նիւթական տաղնապաններ ունեցաւ որոնց առջեւ շատերը պիտի ընկճէին, կնոջը մահը ամեանասկալի հարուածներէն մէկը եղաւ, սակայն եւ այնպէս տարաւ այդ ցաւը մինչեւ որ ինքն զոնէր վաղամեռիկ Ջարուհին:

Մահեր կ'ուն որոնց յիշատակութիւնն իսկ բան մը չպիտի արժէր, սակայն ուսուցչապետին մահը իրաւ որ Պօլիսէն մինչեւ դաւառի յետին անկիւններուն մէջ կը կծէ բոլոր զպայուն սիրտերը, անոր համար որ ուսուցիչը եւ այդ պաշտօնը միշտ բարձր պահեց իր մէջ, ըսել տալու համար որ ուսուցիչ եւ ուսուցչութիւն ժողովուրդէն շատ վեր մնալու են, ու ոչ ոք կոխտեսիլու իրաւունք ունի ա'յն անձը որ մանուկ հոգի մը, ու միտք մը կրթելու պատճառ կ'ըլլայ վերջապէս:

Վազող ձիերու ետեւ միշտ հաչան լալոտները պակաս եղած չեն. ինչո՞ւ ցաւիլ ուրեմն, երբ Պէրպէրեան ալ իր ուսուցչապետի անաղարտ ճակտին վրայ մուրիք նետողներ ունեցաւ: Ա՛խ, ապերախտ այս տղաքը, ինչե՛ր ալ գիտեն եղեր, ու ինչեր կ'ըսեն: Ես կըսեմ՝ սակայն որ մինչեւ որ Պօլսոյ խմբագրատուներէն չստկուին, չմաքրուին բոլոր խլէջները, ու բոլոր անոնք որոնք կարծեմ թէ անօթի չմնալու համար հոն դիմած են, ու մինչեւ որ մեր վարժարաններուն մէջէն բոլոր ազիկար ու անկիրթ կրթիչները չվտարուին, մեր թերթերը չառ անգամ արձագանքողը պիտի ըլլան այդ բովանդակ անոտիարանու խիւններուն այսուհետեւ ալ, ու հէք ընթերցողը չպիտի կրնայ մէջէն ելլել այսօրուայ գովասանքին ու հէնց վաղուայ պարսաւանքին:

Բայց Պէրպէրեան ո՛չ մէկ ատեն կ'ընցաւ այդ յարձակումներէն, ու ինքը առանձնակի տեսակցութիւններու ատեն իր ուսուցչական կեանքի մէջ չառ աւելի դառն յարձակումներու պատմութիւններ ըրաւ որոնք սարսուռ կ'ազդեն լսողին ու ես չպիտի ուզեմ արձանագրել հոս:

Ու հիմա որ թերթերէն կ'իմանամ թէ այդ վարժարանը, այդ նուիրական յարկը չպիտի փակուի, թէ Ս. Պատրիարք հայրը հոգածու ձեռքերով բռնած է ատի, ես՝ գաւառի մէկ անկիւնը գտնուող հայ տղամարդոց վշտոտ զգացումներովը սեւցած այս տողերու փունջը կը խաւրեմ Օր. Մաննիկի, Պ. Պ. Օննիկի, Շահանի, ու Նուրհանի իբր ամենախոնարհ յարգանքի ցոյց մը հայրիկնուն հողակոյտին:

Մաշարիս

Խոսրով Քէտեշեան

ԻՆՉ ԿՈՒՋԵՍ ՀՈԳԻՍ ?

Ինչ կ'ուզես, հոգիս ? Աշխարհային փառք,
Ոյժ եւ պերճաւորեւ կամ անսահման վարկ ?
Կուզես այս կեանքի հեշտութեանցը մէջ
Խնդրել ըղձերուդ լրացումն ու վերջ ?

« Ոչ ! պատասխանեց իմ տրտմած հոգիս,
« Այս կեանք չէ կարող գոհացնել դիս :
« Ես անմահութեան կը ցանկամ միայն,
« Նա է իմ բռն տարր, ես իմ օրհան : »

Տօթ. Մ. Վաշէ

Ն Ա Մ Ա Կ Ն Ե Ր

Թ ր ՍՐԲՈՒՀԻ ՇԱՄԼԵԱՆԻՆ

Պզտիկ բարեկամուհիս,

Կընդունի՞մ որ շատ ապիկար *ripotier* մը պիտի ըլլայի եթէ երբէք «Մամուլ»-ի համար ընել ուղէի այն ինչ որ Ամերիկացի կին-րիբօլիդները կը յաջողին ընել իրենց կարգ մը թերթերուն թօին դատը ակսելէն ի վեր քանի անգամ ուղեցի տեսածէս եւ լսածէս քեզի ալ բաժին հանել, ու միշտ անկարելի եղաւ փափաքս իրագործել: Տենդոտ հետաքրքրութեան չըջան մըն էր որ անցաւ Մեծ-Քաղաքին վրայէն եւ ուրիշներու պէս նո ալ ամէն վարկեան նոր անակնկալի մը յաջորդութենէ չփոթած չէի դիտեր ո՞ր օրը ընտրել աշխարհահռչակ դատէն մանրամասնութիւն մը պատմելու համար քեզի:

Մէկ երկու շաբաթէ ի վեր ա'լ ազատած ենք *extran*ներու իրաբանցումին եւ ամէն տեղ ու ամէն վարկեան թօի խօսքը լսել ըստիպուած ըլլալու տաղտուկէն: Երգուեալները— ինչպէս պիտի կոչուէին անոնք մեր հայրերուն օրով թարգմանուած վէպերուն մէջ չկրցան համաձայնիլ եւ դատը լետաձգուեցաւ մինչեւ քանի մը ամիս:

Պօլիսի հալ օրաթերթները շատոնց բերած են ինծի հոս լսածներուս ալ ձագանքը, իրաւ է որ ամէն արձագանքի պէս սխալներով լեցուն են անոնք, բայց զոնէ կրնան մխիթարել զիս որ ծոյլ թըղթակցի կարողութենէս չես սպասեր հետաքրքրութիւնդ յագեցնելու տենջը:

Դատաւարութեան վերջին օրերը ամէնէն յուզումնալիցներն էին: Երկու անգամ փորձեցի դատասարհը մտնալ, բայց անկարելի եղաւ: Վերջին շաբթուն, ձիւնոտ եւ ցուրտ օր մը, բարեկամուհիի մը հետ յաջողեցանք ներս մտնալ ու աղատիլ դուրսը կեցած ամբօխին հրմշտութէն: Բայց այդչափ միայն, որովհետեւ ներսը խռնուած բազմութեան ետեւէն ոչինչ տեսնալ կամ լսել կարելի եղաւ: Սպասեցինք դատաւարութեան լմնալուն, արդէն ուրիշ բան ընել անկարելի էր: Ձիւնի փոթորիկը տեղատարափ անձրեւի փոխում էր դուրսը եւ դիզուած ձիւներու կոյտերը մայթերն ի վար կը սահէին ցեխի փոխում: Յուրտ հովը, սեւ, ախուր երկրնքը ձմեռուան պատրանքը կատարեալ կընէին ապրիլի այդ օրը: Բայց հակառակ ատոնց շուրջի ըստի փողոցները կամոց կամոց խճողուելու վրայ էին անթիւ բազմութիւնով: Ընդհանուր դատախազը իր ջախջախիչ ճառը արտասանելու վրայ էր, ու հակառակ իր հնչող, հարուստ ձայնին, հաղիւ քանի մը պարբերութիւններ կրցանք դուշակել իր

խօսածէն: Թերթիրուն իրիկուն տպագրութիւնները բարեբաղդաբար այդ պակասները կրնան չուտով դարմանել: Մեր ուշադրութիւնը դուրսի ալեկոծող բազմութեան վրայ էր: Ամեն ցեղէ, ամեն տիպարներով հաւաքոյթ մը հսկայ որուն պէս շատ քիչ քաղաքի մէջ կարելի է գտնալ — Ատոնց ամէնքն ալ իրենց կարծիքը ունին, կը վիճին, զիրար կը համոզեն ու ձիւնը տխուր եւ ջրոտ կիջնէ անընդհատ այդ բազմութեան վրայ, որ յուղարկաւորութեան մը ներկայ եղող ամբոխի մը կեցուածքը ունի:

Յանկարծ ամենուն ուշադրութիւնը մեզմէ վեր, կողմնակի դուռի մը կողմը: Ոստիկանները կը ճեղքեն մարդոց խիստ շարքերը եւ երեք հոգի մեր կողմը կուգան: Ժամերով թմրած բազմութիւնը ակնթարթի մը մէջ ելեքտրացած գանդուածի մը պէս դատարանին սանդուխներուն կողմը կը կոհակէ: Ճիշդ քովերնուս անցնելով պզտիկ խումբը կամաց կամաց վար կիջնէ: Մէկը փաստաբան մըն է, միւսը Թօին եղբայրը, եւ երրորդը Էվլին Նէսպիդ Թօ: Մութ կապոյտ պարզ հագուստով, նիհար աղջիկ մը, յուղուած եւ երկչոտ: Նուրբ, քիչ մը երկար դէմքին թեթեւ տգունութիւնը աւելի գեղեցիկ ու հրապուրիչ կընէ աղւոր աչքերուն սեռութիւնը, որոնց մէջ անհուն, լլկող տխրութիւն մը կը կարդացուի: Ընկճուածի երեւոյթ ունի եւ փաստաբանին թեւին կառչած կտուշանայ անհանգիստ ակնարկներ պտտցնելով հետաքրքիր աչքերով զինքը լափող բազմութեան վրայ:

Ամիսներէ ի վեր Ամերիկեան մամուլին եւ աշխարհի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած կինը, որուն մասին ամէնէն անհաւատալի բաները կը խօսուին նոյն իսկ դատասարանին մէջ, այս դրուրոցականի անմեղ երեւոյթով աղջիկն է ուրեմն: Տարիներով անոր խաղալիք եղած է քանի՞ հատ ընտանիքներու երջանկութիւնը եւ իր շուրջը մղուած հակառակութիւնները աղէտալի ոճիրներով կը փակուին: Մեծ — Գաղաքին մէջ շատ քիչ համակիր ունի Էվլին: «Դէշ կընիկ»ն է ան, որուն վրայ ամէնէն ցոփակեացէն, ամէնէն ինկած մարդէն սկսելով մինչեւ ամենէն կեղծաւոր պատուելին ըսելիք ունին, մեղադրանք մը կը գտնան նետակիր:

Իր ամուսնինէն աւելի այս կինն է զիս հետաքրքրողը: «Դէշ կընկան» ին, որը հուզար անգամ կրկնուած անիրաւ դատապարտութիւնն է որ ապուշ ամբոխ մը կը փակցնէ այս խեղճ աղջկան ճակտին: Պէտք է ամուսնացած կին մը ըլլալ, զրալու համար այն անձնասիրական, ինքնագոհ չեղտն որով առաքինի կինը ասանկ պարագաներու տակ կը խօսի «ինկած»ին վրայ: Դպրոցական տխուր խելօք տղուն զոհունակութիւնն է ան, որով անառակին պատժուելը կը տեսնայ: Ու կը մտածեմ որ նուա՞գ յանցաւոր են առաքինիները եւս ինչալու եւ փորձութեան ամեն վտանգներէն աղւոր միջավայրի մը մէջ մեծնալնուն իրենց անհաւատարմութիւնները

պղտիկ, սահմանափակուած կըլլան, իրենց մեղանշումէն գայթակ-
ղութիւն հանող գէպքերու տեղ, անիրականալի խորհուրդներ մի-
նակ կը մնան: Նաեւ այն բոլոր կուշտ եւ հանդիստ պատուելիները
որոնք բեմերը թնդացուցին Էվրելիները դատապարտելով, իրենց
կեղծաւորութեան, բարոյախօսի, սուրբի դիմակներով, նուա՞ղ յան-
ցաւոր են երբ շատ անգամ հակառակ ստիպուած չըլլալուն, իրենց
ամէնօրեայ կեանքերնին պղտիկ մեղքերու շարք մըն է: Այն կէս-
քարոզիչ վաճառականները հոս ատոնց գիրքերը խրատ շատ են ու
րոնք իրենց գիրքը կը պարտին ամենօրեայ պղտիկ, աչքի չգարնող
կեղեքումներու, աննշմարելի անիրաւութիւններու, կեղծիքի, եւ
Ս. Գիրքով ապրանք ծախելու արուեստին: Ինչ, ըսեն ըսեն, Էվրելի-
ները միշտ աւելի բարձր պիտի մնան ինծի համար տաքլիններու
այս դասակարգէն:

Այս աղջկան բոլոր յանցանքը երեւնալու տենջը, խանդավառ
խտէալը եղա՞ւ է: «Բան մը ըլլալ» ինչպէս կը գրէ իր օրագրին մէջ
«մինչ միւս գաւառիկերու հիներս վաղը բարի տանտիկիներս, պատ-
ուաւոր կիներ! մայրեր! (այս նշանները իրն են) պիտի ըլլան Ու-
ես կատեմ այդ էեանքը, պէ՛տք է բան մը ըլլալ, բարձրանալ ամ-
բօխէն վեր ու անուր մը ունենալ, ճանչցուիլ աշխարհի մէջ»: Որ-
քան պիտի ուզէի որ այս սողերը որոնք լրագիրէ լրագիր եւ եկե-
ղեցիէ եկեղեցի պատեցան հոս դատապարտուելու համար, աւելի
լաւ հասկցուելով քու եւ բարեկամութիւններու գաւառնաւորը ընէիր:

Պղտիկ, անօդնական, աղքատ աղջիկ մը, իր գեղեցիկ երազնե-
րուն անձնատուր, անանկ միջավայրի մը մէջ ուր փորձութեան
հոսանքները կրնան լեռնակուտակ կամքերը գահալիմել, Էվրելին
ասպարէզ կը նետուի: Բեմի կեանքը լաւագոյն միջոցը կը նկատէ
ճանչցուելու համար ու հոն կը նետուի: Պատուաւոր! ամուսնացած
մարդիկ կը չըջապատեն զինքը, կը պաշտպանեն! եւ ամէն մէկ
քայլին ճշնոդ հոսանքը աւելի տարկու համեմատութիւններ կառ-
նէ ու օր մըն ալ կիսնայ:

Ո՞վ է մեղաւորը:

Ու երեւակայել որ ա՛ս է կեանքի պատմութիւնը բոլոր քաղա-
քակրթ երկիրներու մէջ ամեն օր, ամեն վարկեան զոհող, շար-
չարւող աղջիկներուն: Շատերը իրենց բրածին անշխտակից անմեղ-
ներ, ուրիշներ նիւթական պայմաններու տակ ճնշուած եւ ինկած:
«Գէշ կիներ» զոհեր ամենքն ալ գրեթէ, որոնց վրայ պժգանքով
կը նայինք մենք, միսներս՝ աստքլինի կիներս, որոնք կարճամարհ,
ուրիշ նոյն իսկ իրենց ինչալը փութացնող կամ պատճառ եղող-
ներէն: Ոչ մէկ անիրաւութիւն ասկէ, աւելի հրեշային կրնայ ըլլալ:

Սիրելի Սրբուհիս, շատ լուրջ հարցեր են ասոնք քեզի համար:
Ուրիշ մը իմ տեղս թերեւս քաջուէր զոնէ հրապարակով քեզի ուղ-
ղել այս սողերը, բայց ճշմարտութիւն մը ըսելու, սորվեցնելու

համար տարիքի եւ սեռի խտրութեան հաւատացողներէն չեմ ես:
Մանաւանդ չպիտի ուզէի որ իբրեւ սիրտի տէր աղջիկ՝ սխալէի ու
որ մը արհամարհոտ պիտի գլուխդ դարձնել «խնկած» է մը որուն
կրնայ ըլլալ որ հանդիպիս կեանքիդ մէջ: Արհամարհանքդ կեղծա-
ւորներուն համար պէտք կրնայ ըլլալ, բայց քաղաքակրթութեան
զոհներուն, այս անմեղ աղջիկներուն համար զուրկ միշտակ ունեցիր,
եւ եթէ կրնաս սէ՛ր ալ:

ՎԻՐՅԻՆ ՄԱՍԵՇԵԱՆ

ՁԻՒՆՈՏ ԻՐԻԿՈՒՆ

Ձիւնն՝ աւելի՛ շրջալսօրէն կ'իյնայ վար
Տըրտմաթախիծ իրիկուան մը սուգին մէջ,
Բաժիկներուն պարն հեգնալից, հողմավար,
Կը սաստկացնէ իր խօյական ելեւէջ

Կը կործանի անհուն կապոյտն երկինքին,
— Մըրըկավար ցընորքներու խենդ խուճապ,
Ինծի տալով վայելքն աղի, հեշտագին՝
Սնայնութեանն երազներուս հմայածափ:

Հեռուն՝ ամէն բան կը մարի տրտմագին,
Ձիւնին մէջէն՝ որ անդադար կը տեղայ,
Միայն մօտիկ հողմադացը գիւղակին՝
Հոն՝ կ'երագէ գերթ կնգդաւոր աքեղայ:

Չարագուշակ իրիկուան մէջ՝ ամէն իր
Սպասում մ'է՛ համբու վրայ բազմախում,
Եւ ամէն բան՝ լուռ՝ կործնայ մըտադիր
Նախագգացումը գիշերուան մօտալուտ:

ԱՐՏԱՏԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Գրեց JEAN FINOT)

Բ. ԱՌԱՋԻՆ ՀԻՄՆԵՐԸ

Երբ մարդ՝ կեանքի փոթորիկներէն մին կրելէ յետոյ՝ կ'սկսի խորհիլ անոնց ուժգնութեան աստիճանին վրայ, զարմանքով կ'տեսնէ թէ ո՛րչափ աննշան են անոնք։ Բարոյական ամենէն զառնակըս կիծ տուայտանքները տարօրինակէս կ'նսեմանան խորհրդածութեան լոյսին առջեւ եւ նոր շրջագիծ մը կ'ստանան։ Մինչեւ իսկ մարդ չի յիշեր անցեալ զգայութիւնները եւ սարսափները։ Այսպէս է նա եւ մեր կեանքի խորազգեցիկ տռամներուն համար։ Անոնց անմիջական տիրապետութեան տակ ամէն բան կ'կորսնցունենք, մինչեւ իսկ մեր գիտակցութիւնը՝ կ'կարծենք թէ մեզ հարուածող այդ մեծ վիշտերէն յետոյ անկարելի է մեզ ապրիլ։ Եւ մինչեւ իսկ չենք ուզեր ապրիլ։ Անոնց բացած վերքերը անբուժելի կ'երևին եւ մեր կեանքը ջախջախուած կ'լինի։

Քննենք մենք զմեզ՝ անագորոյն աղէտին անցնելէն շատ օրեր ետքը։ Անգամ մը որ ինքզինքնիս ազատ զգանք վայրկեանին բերտ ազդեցութենէն, մեր գիտակցութիւնը կ'սկսի ինքզինքը գտնել, իրողութեան վերահասու ըլլալ։ Մենք մեր մէջը գիտելով՝ զարմանքով կ'տեսնենք թէ ո՛րչափ փոխուած են մեր զգացումները։ Ի՞նչ եղած է անդամանելի գոգազգութիւնը, ի՞նչ եղած է յաւիտեանական տառապանքը։ Ապշահար՝ մենք մեզի կ'հարցնենք թէ վիշտը եւ գոգազգութիւնը մեր քթին խնդացած չէ՞ր արդեօք։ Իրականութեանէ զո՞ւրկ էին արդեօք։

Թողո՞ւնք որ ժամանակի նոր շրջան մըն ալ անցնի եւ ապա վերսկսինք մեր զգայութիւնները բազմապատկու գործը։ Եւ անա նոր անակնկալի մը առջեւ կ'գտնենք մենք զմեզ։ Մեր վիշտերը, մեր վնասութիւնները երկրորդ շոգիացում մը կրած են։ Իրենց անհետացած ուժգնութիւնը, իրենց ջնջուած ձեւերը՝ անճանաչելի դարձուցած են զանոնք։ Տարտամ ու անորոշ բան մը յաջորդած է մեր գոգազգութեան։ Կուգայ օր մըն ալ որ ներդամիտ ժպիտով մը կը նայինք անցած գոգազգութիւններուն վրայ, եւ անոնց մէջ այլեւս ուրիշ բան չենք գտներ բայց միայն ուսումնասիրութեան նիւթ մը՝ մեր հոգիին յեղեղուկ վիճակներուն վրայ։

Յաճախ այս այլափոխութիւնը յեղակարծ կերպով կ'կատարուի։ Մեզի սիրելի եղող էակի մը ազդեցութեան տակ՝ մեր գիտակցութիւնը չուսով կ'փարատէ այն ամպերը որոնք կ'մթապնեն իրերու իսկական կերպարանքը։

Որովհետեւ միտքի թարանքներու նպատակն ալ այս է արդէն։ Երբ

այդ միութարութիւնները կ'ըխին զերընափր միտքէ մը, պարզապէս կ'ձգտին մեր վրայ տիրապետող դէպքերը զիմակազերծ ընելու եւ եթէ անոնք միշտ չեն հասնիր իրենց նպատակին, պատճառը այն է որ շատ քիչերու տրուած է բանիմաց կերպով հասկնալ ուրիշներու հոգին:

×

Մեր զփրաղգութեան զանազան աստիճանները, անոր անընդհատ ձեւափոխութիւնները մեր գիտակցութեան մէջ, անոր ուժգնութիւնը եւ մեծութիւնը՝ որ անհատական զգայնութենէն կախում ունին, միթէ չե՞ն հաստատեր թէ մեր տառապանքներուն աղբիւրը բուն իսկ մեր մէջ կ'գտնուի: Արտաքին աշխարհը կ'ընթացնէ մեր զգայնութիւնը որ անոր կ'պատասխանէ ինչպէս զաշնամուր մը զաշնակահարի մատներուն տակ Բայց այս վերջինը ո՛րչափ ալ գերազանց կարողութեամբ օժտուած ըլլայ, ո՛չ մէկ ձայն պիտի կրնայ արտադրել՝ առանց գործիքին աջակցութեան: Կամ լաւ եւս, զփրաղգութեան առջեւ կ'գտնուի ինք աշխարհ ինչպէս արուեստագէտ մը համառուագի մը խաղերուն առջեւ: Մեր ձայնին քաղցր կամ տխուր հնչիւնները կ'հետեւին արտաքին նշաններուն: Բայց զփրաղգութիւնը հնչիւններու պէս բուն իսկ մեր մէջն է:

×

Ասկէ ծագում կ'առնէ սփոփարար ճշմարտութիւն մը, երջանկութիւնը եւ զփրաղգութիւնը մեծագոյն մասամբ լոկ մեր ինքնաշատուկ զգայնութեան արգիւնքները ըլլալով, եւ զգայնութիւնը՝ իր կարգին՝ մեր գիտակցութեան մէկ մասը կազմելով, ասով իսկ մենք մեր երջանկութեան եւ մեր տարաբաղգութեան հեղինակները կ'հանդիսանանք:

×

Մեզմէ զուրս տեղի ունեցած դէպքերուն յաղթել զժուար է, Բայց մեր ես ինչ կազմութիւնը, անոր ազդեցութիւնը եւ խորհելու կերպը մեր ձեռքն է: Քանի որ արտաքին ազդեցիկները փոխել անկարելի է մեզ, գոնէ ներքինները փոխենք: Քանի որ անկարող ենք հետամտիլ իրերուն եւ մարդերուն վրայ իշխելու, ջանաւք սանձահարել մեր փափաքները Մեզի համար զժուար է ծառաներ, հոյակապ տուններ եւ միլիոններ ունենալ, բայց շատ դուրին է մեզ մեր հոգիէն վտնել այս փափաքը: Երբ մեր գիտակցութիւնը, լուրջ եւ խոհուն, կանդ առնէ այնքան բաղձացում բաներուն վրայ, մպտալիք երեւան պիտի հանէ անոնց ոչնչութիւնը Որչափ ատեն որ մարդիկ հաւատացին սատանային, ասիկա ինքզինքը հոյց կուտար անոնց: Անգամ մը որ մարդիկ զազրեցան հաւատ ընծայելէ անոր ամենա կարողութեան, այլ եւս ո՛չ իսկ իրենց երազները կ'սանձարուին անկէ:

Յաճախ հանդարտ եւ պաղարին գնահատում մը մեր փափաքներուն՝ պատճառ կ'ըլլայ անոնց անհետացումին։ Մինչեւ իսկ կուգայ վայրկեան մը ուր անմատչելի իրերու բոցեռանդ ախորժակները գրէթէ բոլորովին կ'մեղմանան կ'մարին։ Եւ ինչպէս որ մտածումը կը բուժէ մեզ չար ոգիներէն՝ որոնք նախապաշարեալ մարդերու համար զժազդութեան պատճառ են, նոյնպէս՝ այդ միեւնոյն մտածումը գիտակցութեան օգնելով կրնայ միշտ բուժել մեզ չարեղանքի, հարստութեան, սին փառասիրութեան եւ մեր կեանքը չարչարող ուրիշ շատ մը նախապաշարումներէ։

Այս կերպով ձեռք բերուած երջանկութիւնը՝ երկրի բազմադակ բարեքները արժող էութիւն մը կ'դառնայ։ Մարդ տեսանելի բաներուն միայն կ'հաւատայ։ Արդ՝ անհետացած նոյակապ անձերու իրենց անկեղծ խոստովանութիւններուն մէջ ուղիղ եւ իմաստուն մարդերու գոյութիւնը՝ բազմաթիւ վկայութիւններով կ'հաստատէ թէ երջանկութիւնը ուղղակի կախում մը ունի մեր եւէն։ «Ինչ հարկ կ'գոչէ նախնի ռարոյապաշտ մը ճգնարաններ, հովուական քարանձաւներ, գեղջկական խրճիթներ, լեւներ փնտռել, քանի որ ներելի է մեր մէջ իսկ առանձնանալ։»

Ստոյիկեանները իրաւամբ կ'ըսէին թէ երջանիկ մարդը այն է զոր զիպուածը ո'չ կրնայ բարձրացնել եւ ոչ զգետնել։ Ան որ կը յաջողի իր երջանկութիւնը ստորագրասիլ իր գիտակցութեան վիճակին, իրեն համար կ'ստեղծէ անբռնարարելի ապաստարան մը, արդարադատ, բարի եւ վստահելի տէր մը։

Երբ կեանքի զառնութիւններուն ու վայելքներուն վրայ խորհինք, դիւրաւ կ'համոզուինք որ անոնք ուրիշ բան չեն եթէ ո'չ մեր բանավարութեան ծնունդները։ Բանավարութիւնն է որ վերջնական դրոշմը կուտայ անոնց եւ մեր իմացականութեան մէջ կ'դասաւորէ զանոնք։ Իրեքու վրայ մեր կարծիքը՝ որ մեր երջանկութեան գլխաւոր աղբիւրն է, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ արգիւնքը մեր մտաւորականութեան որ՝ իր կարգին՝ արդիւնք է մեր դաստիարակութեան։ Հոս տեսակ մը համակրական չղթայ կայ որու բոլոր օղակները՝ դաստիարակութիւն, մտաւորականութիւն, կարծիք՝ այս կերպով բուն իսկ մեզմէ կախում ունին։

Փառքը որ այնքան մարդկային կեանքեր կ'զրզուէ, կ'հրահրէ, կ'զօրացնէ ու կ'կործանէ, անտարբեր կ'թողու սակայն ուրիշ շա-

տեր: Հարստութեան տենչը՝ որ արդի մարդուն գոյութիւնը կը թունաւորէ, երբեք չի ներգործեր կարգ մը զերմտիքէ Էսկինորուն վրայ: Այն կարողութիւնը որ կ'յանկուցանէ եւ կ'թիւղէ մէկ քանինները, ոչինչ կը խօսի ուրիշներու երեւակայութեան:

Մարդիկ կան որոնք իրենց կեանքին կէսը պիտի տային՝ հազուադիւտ պատուի մը կամ ազնուականութեան տիտղոսի մը տիրանալու համար: Ուրիշներ ալ կան որոնք ամէն տեսակ ըստորնութիւններու կ'զիջանին՝ յաճախել կարենալու համար բարձր կոչուած ընկերութիւնները որոնք մեծ մասամբ կազմուած են զատարկագորտ ու սահմանափակ մտքի տէր անձերէ: Ոմանց երջանկութիւնը կ'կայանայ կրօնասիրութեան սեղանակից ըլլալուն մէջ, ուրիշներունը՝ հոյակապ միաքերու սեղանակցութեան մէջ: Ոմանք կ'երազեն այնպիսի բարձունքներու վրայ ուսկից պիտի նշմարուին իրենց ժամանակիցներու մեծագոյն մասէն, ուրիշներ համեստ յարկերու եւ իտէալ մոռացութեան մէջ:

Հետեւի'նք մեր երջանկութեան երազներուն անվերջ ստեղծութիւն եւ պիտի տեսնենք անոնց անհուն զանազանութիւնը:

Իրերը անշարժ կը մնան մեր շուրջը իրենց իսկութեան մէջ: Մարդն է որ կը տառապի եւ կ'շարժա՞ր՝ անոնց տենչալով: Եթէ մեր բուն փափաքներուն առարկայ եզոզ իրերը հոգի ունենային՝ աշխարհը պիտի լեցնէին հեգնոտ ծիծաղով մը: ասիկա թերեւս պիտի փրկէր աշխարհը, որովհետեւ պիտի հասկնար իր ծաղրելի կողմը:

×

Երբ մտածենք թէ մեր բովանդակ կեանքը կախում ունի կարգ մը բառերէ որոնք՝ շարունակ կրկնուելով՝ մեր կարծիքները կը զանաւան, իրաւամբ կ'զարմանանք անոնց մասին մեր օւնեցած անհոգութեան վրայ:

Մարդոց մեծագոյն մասը աւելի շատ ժամանակ կ'վատնէ իր մազերը յարգարելու՝ քան կազմելու կամ ուղղելու համար այն կարծիքները որոնցմէ կախում ունի իր երջանկութիւնը:

×

Կ'բարկանանք այն մարդոց դէմ որոնք գէշ խորհուրդ կուտան մեզ կարասիի մը գնման մասին: Ձենք ներքեւ այն մարդուն որ կաղ ձի մը ծախած է մուլի: Խնամով տեղեկութիւններ կ'քաղենք մեր գնելիք գինիին յատկութիւններուն վրայ: Քիչ խղճահար սեղանաւորէ մը խաբուած ըլլալնուս վրայ ամօթ կ'զգանք: Սակայն առանց հակակշիռի կ'ընդունինք եւ կ'պաշտպանենք անհիմն ու սխալ կարծիքներ:

Խարդախուած գինիները կամ գէշ եփուած հացը կ'մերժենք:

կ'զգուշանանք կերակուր ուտելէ այնպիսի տեղ մը որ քիչ վստահելի է, բայց յարատեւ յարաբերութիւն մը կ'աշակենք այնպիսի մարդոց հետ որոնց թիւը գաղափարները, ապականած հոգիները ծանօթ են մեզ: Եւ սակայն անոնց ազդեցութիւնը շատ աւելի վըտանդաւոր է: անոնք իրենց շուրջը կ'սերմանեն գոթազգութիւն եւ նեխութիւն:

X

Մարդկութիւնը իր ամենէն գեղեցիկ բարենորոգումներէն մին իրագործած պիտի ըլլայ այն օրը ուր պիտի հասկնայ թէ երջանիկ ըլլալու համար խարդախուած անունդներէ զգուշանալուն չափ կա բեւոր է սխալ կարծիքներով չապրիլը:

Թարգ. Կ. ՆԱԽԱՍԱՐԴ

ՀԱՄԱՐ ԱՄԵՐ՝

ԺԶ

Սրբազան առաջնորդ հայրը, յորմէ հետէ իր անձը կ'զգար յաւիտենական կենաց փշալիք ճամբուն մէջ, իր պարապ ժամերը կանցունէր աղօթքով եւ ապաշխարելով այն մեղքերուն համար զոր չէր գործած, սակայն իբրեւ մարդ թերեւս անգիտօրէն ուր ուրեք վշտացուցած ըլլար Ամենակարողը, որուն մէկ առաքինազարդ ու խոնարհ ներկայացուցիչն էր իր սիրեցեալ հօտին մօտ, զոր կ'արածէր խրատելով մոլորեալներուն եւ շոյելով ընտիրները:

Իսկ աշխատութեան եւ գործունէութեան մեծ մասը քրտնաթոր աշխատութեամբ կը զոհէր երկսեռ վարժարաններուն մէջ. հետեւելով Տիրոջ օրինակին նա շատ կը սիրեր տղաքը, այնպէս որ իբրեւ քաջ հովիւ իր անձը ամենէ առաջ կը դնէր այդ գառնուկներուն վրայ, եւ անոնց երեսէն կը տեսնէր արքայութիւնը:

Վկայիալ Աստուածաբան Բստ իր ճշմարիտ վկայութեան՝ Սրբազանը ամեն բան գիտէր, ամէն բան մինչեւ իսկ օրուան բանաստեղծն էր: Բայ բայի եւ հոլով հոլովի տակ տեղաւորելով ոտանաւորներ կը յօրինէր. շատ սրամիտ էր, զուարճալի ըստախաղեր, հանելուկներ եւ առածներ կը շինէր. ժամանակին ջովերը մատ կը խածնէին իր իմաստութեան վրայ, պառաւներ եւ տունը մնացած ազջիկներ կուլային իր քարոզներէն եւ հասարակաց աշփոյս որքան ալ իբրեւ սուրբ մը ծանօթ ու պաշտուած էր ինք, մերթ զրոպա տութեան ու բողոքի մրմունջներ կը հասնէին իր սօսից առջեւ, զոր երկու միջոցներով կը խեղդէր: Ինչն՝ ներելով ուսմիկին զգի նոքա

* Տե՛ս Թիւ 21, էջ 521:

ոչ գիտեն զի՞նչ գործեն, միւսը՝ հրաժարականի սպառնալիքը նետելով ջոջերու գիթին:

Աստուածաբան հետեւապէս եւ գիտուն՝ իրմէ դուրս բոլոր հաւատացեալները տգէտ էին, վասնզի նա կը դաւանէր Աստուածաբանութիւնը իբրեւ Հոգին սուրբէ ներշնչուած գիտութիւն, որու մենաշնորհը կը վայելէին մի միայն բարձրաստիճան եկեղեցականներ:

Հլու ոչխարներէ, ա՛լ աւելի սիրուն գառնուկներէ կը բաղկանար հօտը եւ Սրբազանը կ'արգահատէր անոնց միամտութեան, վասնզի շատ բուխ սիրտ էր միշտ հեղնական բան մը ունէր իր խօսքերուն մէջ, ոչ ոք կրնար Սրբազանին նման քաղցր արտասանել լեզուն: Ընէ մի բառ յատուկ շեշտով դուրս կուգար իր կրկնապէս օծեալ բերնէն:

Երբեմն կը հիւանդանար Սրբազանը, վասնզի ինքն ալ հոգեղէն էր ու պէտք էր հիւանդանալ սա տարբերութեամբ որ մարդիկ կը հիւանդանան ցուրտէն կամ տաքէն զարնուելով միայն, ինչպէս կ'ըսեն գիւղացիներ ու տեսակ մը բժիշկներ, իսկ Սրբազանը կը հիւանդանար ամեն անգամ երբ իրմէ բացատրութիւն աղերսէին հիւանդանոցի մատակարարութեան եղանակին, կամ հասցիւթներու կնճռոտ հարցի մասին ու երբ Աստուածաբանը չկրնար իր անպատասխանատու հեղինակութիւնը յարգել տալ մոլորեալ ոչխարներուն հանդէպ Վինչ որ ըրի ես գիտեմ պատգամով, ու երբ իր սրբատաբուխ արգահատանքը չբաւէր լոեցնելու այն բողոքները որ կը ծնէին ապօրէն ամուսնութիւններու եւ անիրաւ ամուսնալուծումներու պարագային մէջ, այն ժամանակ հիւանդ կ'իյնար սուրբը եւ ամեն խնդիր ինքնին կը փակուէր:

Օրուան բժիշկները յարգանքով եւ հիացումով կը մօտէին մեծանուն կուսակրօնի անկողնին: Սրբազանը ականաւոր ջոջի մը դադաղին վրայ արտասանած դամբանականի եղանակով կը պատասխանէր ու կը բացատրէր իր ցաւերը եւ իր ցաւերուն մէջ նա զարձեալ կը ներէր մոլորեալներուն: չպիտի հաւատաք երբ ըսեմ թէ շատ անգամ բժիշկները չէին ուզեր վճարուիլ:

Քաջ հայկաբան էր Սրբազանը ու միեւնոյն ժամանակ լեզուաբան, այնպէս որ ամեն բառի ծուծը քամած էր, երբէք սխալ չէր խօսեր, բառերուն ստուգաբանական իմաստը զրականին ճշդութեանը կը յարմարցնէր ու երբ իր բանաստեղծական ներշնչումները խառնուէին խօսուածքին՝ այն ժամանակ հիանալի կը դառնար ճառը. օձը քալեցնել կուտար հոգին վրայ եւ թռչնիկին կը հրամայեր սողալ ծառերուն մէջ, իսկ եթէ գտնուէր ողորմելի ապուշ մի, ապիկար եւ յանդուգն տգէտ մը որ ամենայն խոնարհութեամբ զգացնէր հոյակապ լեզուաբանին թէ օձն է որ կը սողայ եւ թռչնիկը կ'ոստոստէ, այն ատեն կը բարկանար սրբազանը եւ ըսե՞մ, կը հայ-

հոյէր, բայց իսկոյն կը ներէր ընդդիմախօսին միշտ արգահատելով:

Զօրաւոր օրէնագէտ էր ի բնէ, եթէ չըլլար՝ քնականօրէն ոչ առաքելական ցուպ ու սօլերո, ոչ արքայականկոպտի կարգ ու թագ ու ոչ առաջնորդի պաշտօն կը տրուէր իրեն, եւ քանի որ «օրէնք ի ձեռքս առաջնորդաց են» նա բնաւ պէտք չունէր ներկրին օրէնքը ստրկելու եւ Պատրիարքարանին կանոնը աչքէ տնցնելու:

Հասարակաց եւ անհատական բարոյականի մասին ոչ միայն խստապահանջ էր, այլ եւ բծախնդիր. վարժարանին մէջ մատղաշ մանչերուն ժամերով բարոյական կը քարոզէր իր հարուստ եւ հրմտալից ճատերուն բնութեանը զրեթէ միշտ միեւնոյն աղբիւրներէն կը քաղէր. Ս. Գիրքէն Ղովտի պատմութիւնը եւ Յակոբ նահապետին սէրերը կը կազմէին իր բարոյախօսութեան բովանդակ ոգին:

Ժողովուրդին տառէն տառներեք տարեկան աղջիկ զաւակներուն առջեւ ամուսնութեան պայմաններուն, սիրոյ կապերուն, օձին մատնութեան, բանսարկութիւն փորձութիւններուն, Եւայն յափըշտակութեան վրայ կը ճառէր նորին սրբութիւնը բերնէ բերան լսած էր թէ ժամանակաւ Լիւքքէս Պօրճիա անունով մօլի կին մը կայ եղեր որ իր հօրը հետ կը չնար, աղջիկներուն խստիւ կը պատուիրէր որ Լիւքքէսի օրինակին չհետեւին, նոյնպէս կը դատապարտէր այն մայրերը որոնք ծնունդ կրնարու կը յանձնեն իրենց երախտները անշուշտ սատանային թելադրութեամբ, ու պատուէր կուտար անպագայ մայրերուն որ իրենց կաթով սնուցանեն զաւակներն. նորին պարկեշտ ու պատկառելի Սրբութիւնը այսպէս կը հաղորդէր բարոյականը այն հրեշտակներու երամին՝ որոնց անարատ կուրծքին ծաւալով չէր բուսած աակաւին ծիծ. Դաստիարակութեան այս նոր եղանակը՝ որ հասուն միտքերու համար կանխահաս եւ աղէտաբեր բնութեամբ պիտի դար երեւան, առաջնորդը կ'արդարացնէր զայն ըսելով որ նախազգուշական միջոցներու կիրարկումը գլխաւոր պայմանն է դաստիարակութեան, այսինքն աղէտը վտարելու համար պէտք է կանուխէն պատրաստել գետինը, Այո՛, պէտք է նախապէս պատրաստել անձրեւոցը, բայց ասիկա չնշանակեր թէ պայծառ երկինքի տակ պէտք է անձրեւոցով պատիլ:

Զգալով որ Սրբազանին անբասիր կեանքը, բոլոր բարեմասնութիւնները, առաքինութիւնները եւ տաղանդը մանրամասն թուելու համար պէտք էր հատոր մը լեցնել, եւ վախճալով որ այս եղանակով վիպական յօրինուածի ուղղութենէն կը չեղիմ ընթերցողին անհանգուրժելի ձանձրոյթ տալու աստիճան, առաջնորդը, այդ հազադարեւ կամ խիստ աժան անձնաւորութիւնը, այսչափ մը ներկայացնելէ յետոյ կ'անցնիմ պատմութեանս թողով որ նա ինքնին պատկերանայ իր արարքին մէջ:

Առաւօտ էր. Տէր Մնակ օր մը առաջ խոստացած էր որոշեալ

ժամին գալ եւ Նորին Սրբութեան հետ ընել նախաճաշը ու խորհրդակցել կտակի ծրագրին վրայ, վասնզի սրբազանը այժմ կը փափաքէր կարելի եղածին չափ շուտով կնքել դայն. Տէր Մնակ այդ օրը կ'ուշանար սակայն հակառակ իր ճշդապահութեան:

«Անշուշտ նոր արկած մը», մտածեց առաջնորդը եւ փոխանակ ձանձրանալու սպասումի անվերջ վայրկեաններէն, ներքին գոհունակութեան յայտնի նշաններով փայլեցան իր կովի աչերը:

Նա կ'սպասէր ոչ անհամբեր, այլ սպասուող վայրկեաններուն հետ իր լայն կուրծքը կը լեցուէր ու երեսակայութիւնը կը հարստանար հեռաւոր պատկերի մը ցոլքելով, իր բոբբոքած կիրքը այժմէն, տիրող պարագային մէջ, տակաւ կ'ստանար լիալիր յագեցում . . . :

Բացաւ զըրոց մը ուր կային թաքուն իր մէկուսի կեանքին վերաբերող իրեր. առաւ լուսանկար մը, նայեցաւ անոր ինչպէս պարտ էր նայել Խաչեցեալի պատկերին, եւ մրմնջեց մի այնպիսի եղանակով որով տակաւին չէր արտասանած Սողմոսէն տուն մը:

— Ա՛հ, վերջապէս դժբաղդ եղար դու . . . վերջապէս Աստուած լսեց իմ ձայնին . . . հազիւ շուրթերդ հպեցան կեանքի մեղրին՝ եւ ահա կարիճը խայթեց լեզուդ . . . ո՞վ պիտի բուժէ սիրոյ ձուլած այդ կոկոնը . . . :

Ու եօթնամսամեայ կուսակրօնը տարաւ լուսանկարն իր շուրթերուն յօտ, բայց իսկոյն հեռացուց զայն հառաչելով:

— Ո՛չ, ո՛չ, ա՛լ բաւական է որքան տառապեցայ երազով . . . որքան հալածուեցայ անոր ջէն . . . : Օ՛հ, շարժէ՛, ըսէ՛ ինձի հիմա, անմիջապէս, ինչ որ հաղար անդամ կրկնեցիր անառակին . . . կ'ուզեմ, կը պահանջեմ, այս իմ իրաւունքն է . . . :

Բոց կար անբասիրին կուրծքին տակ, եւ աչերը կ'արձակէին փայլակ:

— Այո՛ ես իրաւունք ունիմ ոչ միայն քու՝ այլ աշխարհի բոլոր գեղեցիկներուն վրայ քանի որ ես կը պատրաստեմ անոնց հոգիները արքայութեան համար. ասդին յիմար օրէնք մը կայ սակայն, որ ինձ կը պատուիրէ, «մի՛ գպիր անոնց մարմինն եւ սրբազործէ միայն հոգին» . . . :

Եւ Աստուածաբանը դիւակոն քրքիչով մը գոչեց:

— Ըսել բժիշկին «մի՛ դպիր հիւանդին բազկերակին եւ ուր որ պէտք է չօշափել ու քննել, բուժէ միայն երեսակայութիւնը որ հիւանդ է» Երմա՛ր, բաժնէ ուրեմն հոգին այդ հրաշակերտ տաճարէն որ կը կոչուի մարմին, առ'ւր ինձ միայն հոգին քանի որ ես եմ անոր բժիշկը . . . Հեւ կրնար, այնպէս չէ՞. բայց մարմինն է մեղանշողը, յիմա՛ր, ինչպէ՞ս արդիւնքը մաքրել առանց պատճառը բուժելու . . . Երմա՛ր, ինձ պաշտօն տուիր սէրը նուիրագործելու, մարմիններ միաւորելու ամուսնութիւն բառին տակ, եւ առանց իմ հրամանին՝ շուն եւ պոռնիկ կը հօշակեա սերւողները, եւ ասդին

զրկանքով կը շարճարեա իմ էութիւնը: զիս հովիւ կարգեցիր զառնուկներուն վրայ ու երբէք չըսիր թէ ես արգիլուած եմ անոնց միսէն ու կաթէն ճաշակելու . . . Ի՞նչ կուզես այժմ ինչ, ինչո՞ւ ուրեմն ինծի տուիր արտօթակը, ծարաւը, բողբ, կրակը, . . . յիմա՞ր, բիւր անգամ յիմար ես դու որ կը կոչուիս երկնային օրէնք. եւ քանի որ սահմանուած չեմ հաս մը սեպհակտեմ իմ հօտէն՝ ուրեմն թոյլորին վրայ իրաւունք ու բաժին ունիմ . . . ինչպէս թիթեանը ազատ է պարտէզին բոլոր ծաղիկներէն իր անուշոր քաղելու . . .

Բայց ո՛չ, Սրբազանը թիթեանիկ չէր, այլ թափուն իժը՝ որ վարդերը կը թունաւորէ եւ թիթեան իր կարգին անոնց հիւթէն կը քամէ մահը:

— Ո՛չ, ո՛չ, ես չեմ ուզեր այլեւս բոլորը . . . շարունակեց քաջ հովիւն անզգալաբար ձայնը բարձրացնելով եւ իր մոլեկան նայուածքը յարած լուսանկարին, ես միայն քննէ կ'ընդունիմ նոր կեանքը . . . ո՞ր դու ծաղիկներու թագուհին . . . օ՛հ, ժպտէ ինձ, Վիրգին . . .

Մեղմ հարուած մը տրուեցաւ ննջասենեակի դրան. Սրբազան մենախոսան սթաիելով իր արթուն երազէն՝ իսկոյն զզրոցին մէջ պահեց լուսանկարը, որ Վիրգինը կը պատկերացնէր նոր հարսի սպիտակ նանդերձանքով եւ գլուխը նարինջի ծաղիկներով հիւսուած պսակով մը:

— Մտէ՛ք, հրամայեց առաջնորդը:

Տէր Մնակ գալկահար, զոգոթուէն, զսպում բարկութեամբ խառն ու բռնազբօսիկ ժպիտով խոնարհեցաւ իր մեծաւորին առջեւ. Սրբազանը՝ որ հակառակ իր իմաստութեան զիմագէտ մը չէր, ու չինչ կրցաւ կռահել ապերէցին դէմքէն, մանաւանդ որ քահանային վրդովումը աւելի պատշաճ էր վերադրել անոր ներքին կեանքի դժբաղդութեան:

Ե՛րբ եկած էր Տէր Մնակ, արդեօք երկար սպասե՞ց նախասենեակին մէջ, արդեօք բան մը լսե՞ց Մեծաւորին մենախօսութենէն, բաւախան մութ է այս կէտը, որ պարտի պարզութիւն հետզհետէ քահանային բերմունքով:

— Կարծեմ բանաւոր պատճառ մը ձեզ վար դրաւ, թէ ոչ, անկարելի էր որ Տէր Մնակ չյարգէր ժամադրութիւնը, ըսաւ Սրբազանը մտերմօրէն:

— Աղէտալի ըսէք, հառաչեց քահանան, այնքան աղէտալի՝ որով չպիտի ուշանաք արդարացնել իմ անձնապահութիւնը:

— Դորձեալ մեր Տիրացուին խաղերը:

— Եւ ուրիշ ինչո՞վ սատանան կրնար հաւածել զիս, իսկ եթէ մինակ ես եղած ըլլայի զոհը, անշուշտ համբերութեամբ պիտի օրհնէի Աստուծոյ կամքը:

— Հապա կ'ըսէիք անցեալ օր թէ զղատութեան նշաններ ըս-

կամ էին երեւիլ տիրացուն վրայ . . . :

— Խարէութեան նոր ձեւ մը, որով երէցկիւնն ու ես անգամ մը եւս կողոպտուեցանք, ես համոզուած եմ որ Համբար կորսուած է իսպառ, բայց իր ետեւէն անմեղ զոհեր կը քաշէ. կը տանի:

— Եւ այդ զոհերուն մէջ ամենէ ցաւալին է անշուշտ երէցկիւնը:

— Այդ պարագային մէջ, հաւատացէ՛ք, Սրբաղան, որ դժբաղդու թիւնը տանելի հաւգամանքով մը պիտի մեղմանար չնորհի մեր համբերութեան կամ համակերպութեան:

— Ուրեմն ողբալին է նոյն ինք Համբար:

— Երանի թէ այդպէս ըլլար:

— Ո՞վ ուրիշ հապա:

— Հարստ, այն անմեղ եւ անստգիւտ հրեշտակը, որ իր սեւ բազէն Սողայելի ձագին վիճակուեցաւ, ես ինչպէս եւ երեցկիւնը ալրեցինք իւեղճ աղջկան գլուխը, ասոր համար երբէք չպիտի կրընանք մխիթարուիլ եւ Աստուծոյ առջեւ արդարանալ:

— Անշուշտ հարսը ձեզ կը նեղէ:

— Ընդհակառակը, համբերութեան տիպար հրեշտակն է Վիրգին, իր արտասուքը կ'ըմպէ որպէսզի կարենայ մեզ մխիթարել ինչպէս եւ իր ծնողքը:

— Այս ա՞յն աղջիկն է որ . . . :

— Այն աղջիկը, զոր մերժելու եւ ատելու աններելի մեղքը զորձեցինք ժամանակաւ: Ինչպէս, գիտէք, Սրբաղան, մէկ ամիս կայ որ Համբար ինքզինքը արեւցութեան տուաւ. մոլութիւնն այնքան ծանրացաւ է իր վրայ որ իբր խելապար կը զտանդէ եւ լուսնոտի նման արթուն թէ քուն՝ մերթ անդգայութեան կը մասնուի ու մերթ ջղային զօրաւոր ցնցումներ կ'ունենայ. միշտ անուն մը կ'արտասանէ կիսովին, օտար անուն մը, զոր անկարելի է հասկնալ. Դրամագլուխը փճացուց, սովորաբար կէս գիշերին տուն կը դառնայ եւ ատէպ առաւօտները կուգայ մեր համեստ բոյնը կործանելու: Անշուշտ տեղ մը բռնուած է նա բայց մինչեւ այսօր անկարելի եղաւ հետքը գտնել: Այսօր ամենէ հրէշային արարքով կատարեցաւ նա, երբ Վիրգին զինքը կը փայփայէր՝ յանկարծ տնոր վրան խոյացաւ ու մօզերէն թաշկրով գետին տապալեց. Վիրգին մարեցաւ. բժիշկը կըսէ թէ քսանչորս ժամ պէտք է անշարժ մնայ եւ ասով կարելի է վտանգը անցունել, վանդի յղի է Վիրգին:

— Յղի՞ . . . :

— Այո՛, ի՞նչ պիտի ըլլայ մանուանդ իմ վիճակս եթէ անդարմանելի դժբաղդութիւն մը պատահի . . . :

— Ու Տէր Մնակ կուլար:

— Ուրեմն այսքան շա՞տ կ'արգահատիք ձեր հարսին, որո՞ւ երեսնէ կը մոռնաք մինչեւ իսկ ձեր հարազատ զաւակը:

— Արդահատիլ բառը չէ, Սրբաղան, ես կը սիրեմ Վիրգինը, կը

սիրեմ աշխատանքս որով չէի սիրած ոչ ոք մինչեւ այսօր . . . :

— Կը սիրէ՞ք . . . Գոչեց սրբազանը յանկարծ իր ամբողջութեամբ ասեղուելով:

— Եթէ գոնուէր բառ մը, որ կարենար իմ զգացումը հաւատարմօրէն թարգմանել՝ այն ժամանակ, սրբազան, հաւատացէ՛ք որ սիրելը շատ թեթեւ կը մնար . . .

Դու կը հայտնես քահանայ . . . :

— Ա՛հ, մի՛ մեղանչէք սխալ մեկնելով իմ սէրը, դուք զաւակ չէք ունեցած եւ չպիտի ունենաք երբէք, վասնզի՝ ձեռք առաքելական կոչումը ձեր մշտական հեռացումը կնքած է կին կակէն, եւ հակառակ ձեր անլիթելի իմաստութեան՝ դուք անձեռնհաս էք թափանցելու հօր մը սիրտին, ուր կայ եւ կ'ապրի զաւակի սէրը, բայց կան նաեւ հոգեկան զաւակներ՝ որոնք հարազատէն աւելի զօրաւոր եւ անխլելի բնութեամբ արմատ եւ բուն դրած են այդ սիրտին մէջ. ահա Վերդին այն զաւակներէն մին է . . . :

Առաջնորդը հանդարտեցաւ, բայց անոր յանկարծական այլայլումը բաւական եղած էր արդէն աւագերէցը ծակծկող զարհուրելի կասկածը լուսարանել իր բոլոր տգեղութեան մէջ:

Ջաւէնի հրաւերով երկու կրօնաւորները ճաշի սեւեակն անցան, ու սեղանին վրայ երկարօրէն խորհրդակցեցան սրբազան հօր շինելիք կտակի մասին:

Շարունակելի

4. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄՅՐ ԿԵԱՆԻՔԷՆ

✠ Գաւառ ժողովը հրաւիրուած էր նիստ կազմելու անցեալ երկուշաբթի օր օրակարգի խնդիր ունենալով նորընտիր Տնտես խորհրդոյ մէկ առաջարկը Մօրթաքիայի գետինն նկատմամբ, Այդ ղեկիւնը նկատելով որ ու է արդիւնք մը չբերեր ազգ՝ արկիւն, այլ ընդհակառակն Տնտես խորհուրդն կ'առաջարկէ մաս առ մաս անոր վաճառումի արտօնութիւնը Գաւառ ժողովէ: Երաւիք զոյացած արդիւնքէն վճարուին ազգին տուկոսաւոր պարտքերը: Յաջորդ Թիւով պիտի կրնանք տեղեկութիւն տալ Գաւառ ժողովոյ տուած որոշումի մասին:

✠ Գաւառ խորհուրդը լուծուած ըլլալով, նոր խորհուրդի մ'ընտրութեան ձեռնարկած է Գաղ ժողովն իր անցեալ շաբթուան նիստին մէջ, նոյնպէս հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը քանի մը

անդամներու յաւելում ուզելով, Քաղ ժողովն 3 նոր անդամակիցներու ընտրութիւն ըրած է, այդ նորընտիր խորհուրդին և հոգաբարձութեան անդամներու նամակներ պիտի դրկուին Ազգ՝ Առաջնորդարանէ զանոնք հրաւիրելու և իրենց նոր պաշտօնը զեկուցանելու համար:

✠ Քաղաքիս երկսեռ վարժարանոց տարեկան հարցաքննութիւնը պիտի ըսկսին յունիս 4 ին և տեեն մինչև 17ը: Մեարդպեան վարժարանի քննութիւնը պիտի կատարուին յունիս ամսոյ 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16ին, իսկ Հոխիսիմեան վարժարանի՝ քննութիւնը յունիս 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17 ին, առաւօտ ժամը 6-9-30 գրաւոր քննութիւնը, ժամը 10-12 և 4-6 ժամը 3-7 բերանացի քննութիւնը: Բարձրագոյն դասարաններու կարեւորագոյն առարկայք պիտի քննուին

Մեքսիկայի վարժարանի համար կերակրի օր յունիս 10ին, իսկ Հոփի, վարժարանի համար յունիս 17ին:

ՀՈԳԵՆԱԳԻՍՏ

✱ Նախորդ կիրակի օր Ս. Պատարագէն յետոյ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կատարուեցաւ ողբացեալ **Աէթէ. ոս էֆ. Պէրպէրեանի** համար անոր մահուալ քառասունքին առթիւ, քաղաքի: Ս. Ստեփաննոս եկեղեցոյն մէջ:

Ս.ՍՏԻՃԱՆ

✱ Գոհութեամբ կ'արձանագրենք որ կայս. Կառավարութիւնը ի վարձ՝ քաղաքիս ոստիկանապետ **Ն. Վ. Մահգար** պէյի բարեւոյ պաշտօնավարութեան՝ զինք բարձրացուցած է. **Ուլա սաւնիսէի** աստիճանին, իմբացրութիւնս իր շնորհաւորութիւնները կ'ենեկայէ **Ն. Վսեմութեան**:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒՄ

✱ Քաղաքիս արտաքին յարաբերութեանց տեսուչ **Վսեմ. Խորիս Ֆուսա** պէյ որ ասկից առաջ արձակուողով Պօլիս ուղևորած էր, վերադարձած է բաղաքս քանի մ'օր առաջ:

✱ Քաղաքս կ'զմնուին շարածէ մ'ի վեր Վսեմ. Տէր և Տիկին Արամ Ատիլ պէյ, կրտսեր եղբայր Վսեմ կուսակ օդակապ Վսեմ. Ֆէրիտ պէյի և մեծ եղբայր տպագր. Տեսչ. Խորհրդական Վսեմ. Սիսակ պէյ Ֆէրիտի:

✱ Սէրգօ Պէյ Պալեօք քաղաքս մեկնեցաւ զէպի Գ. Պօլիս, Նոյնպէս Տեստա. Խորհրդոյ Ատենապետ Մեծ Յովհ. էֆ. Զաքրեան զէպի Սամոս:

ՆՈՒՐԱՏՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

✱ Ազգ. Հիւանդանոցի նուիրեց Այրի Տիկին Վառվառէ Ս Իփլիքեան 20 ֆր. Տիար Պետրոս Տիլպէրի մահուան առթիւ:

ԹԵՄԱԿԱՆ

✱ Տ. Յիդէ՛ Բճյ. Փափագեան որ շուրջ 6 ամիս մնացած է Գրեթը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կ'հաղորդէ մեզ այն տեղւոյ վրայ. — Գրեթը այժմ զիւղաքաղաքի մը կերպարանքն ունի, Միւլտիքութիւն է, շուկայ մ'ունի, բաւական թուով խանութներ և վաճառատուներ կան. ընդարձակ հարթ և յուսթի դաշտի մը վերեւ, զիրքով դաշտէն բիշ մը բարձր զետեղուած է, հազար տունէ աւելի էլէքտրիկութիւնը, որ՝ Թուրքի Յոյնի և

Հայէ կը բաղկանայ, Հարիւր տուն Հայ ժողովուրդ կայ, որ ունի գեղեցիկ և ամրաշէն եկեղեցի մը. բառանկիւն ընդարձակ շրջապատով մը որոյ մէջ պատասպարուած են Գրեթըցի հայ մանուկներուն վարժարանները և գերեզմանատուներ, Շիրիմներու արձանագրութիւններ և թուղթեր կը հաւաստեն թէ՛ մեծ գաղթաւ, կանուծեան մը՝ փոքր հատուածն է սա՛, որ իբրեւ 250 տարի առաջ Արեւելքէն զէպի Արեւմուտք ուղղուեցաւ և որ այլ և այլ տեղուանք հանգրուան գտնելով հատուած մ'ալ մնաց ի Գրեթը, ուր կատարելապէս հաստատուելու համար՝ լաւագոյն տեղ մը յատկացուցեր է իրեն տաճար մը կառուցանելու համար, Նոյն տեղւոյն վրայ նախապէս փոքր մատուռ մը շինուեր է և կը պատմուի թէ՛ ժողովուրդը այդ յաջողութեան համար ծայրայեղ ուրախութեան հետևանքով՝ մեծ ու փոքր միահաղոյն երգեցողութեամբ ժամերգութիւն կը կատարեն եղբր: Հիմա այդ նախկին քաղքը ու բարձր ջերմեռանդութեան շատ բան պակասած է, ինչպէս զժաղդաբար շատ մը տեղեր ալ նոյն տիպեր երևոյ՞նք կը պատկերանայ մեր աչքին, Գրեթըցի համայնքը կենաց երկարատեւ ելևէջներէ անցնելէ վերջ՝ յաջողած է վերոյիշեալ մատուռը շուրջ 60 տարի առաջ, մեծցնել ու զարգարել, որու շրջափակին մէջ են մանչերու և աղջիկներու երկու փոքրիկ կրթարանները, Մանչերու վարժարանին մէջ կը դասախօսէ Գրեթ - Աղաճցի Պրն Դէորդ հօփ. Սահակեան, և աղջկանց վարժարանը կը կառավարուի իր քրոջ Պրն. Բ. Գիւնայի ձեռքով: Գրեթըցի այս 100 տունուոր ժողովուրդը՝ տարեկան 450 մէճիտ ծախք մ'ունի, քահանայի, ուսուցչի, դպրապետի և ժամկոչի համար, բայց հազիւ 50 . 60 մէճիտի եկամուտ մը: Այս ծախքը կը զոցուի անհաւանքու շարածական վրձարումներով և սակայն 2-3 տարիներէ ի վեր զժուարանալ սկսած է՝ զժաղդաբար կը կոսկածուի թէ այդ սակաւութիւն և բարի ժողովուրդը՝ այլևս չպիտի կրնայ շարունակել զայն նոյն չափով ու եռանդով, Ահա՛ այն ատեն խեղճ պիտի ըլլայ ատոնց քրիստոնէական և կրթական վիճակը, զոր՝ ց'այսօր գերազոյն և ազնիւ ճիգերով կարող եղած է — պահել և յարատեւել անընդհատ, Գրեթը արդարեւ կոյս և կարօտ տեղ մ'է բարեբարեւութեամբ և արժանի է թէ՛ առաջնորդութեան հոգածութեան և թէ բարեգործ ուղղանոց ուշադրութեան, զժաղդաբար բաւական տարիներէ ի վեր իրենց եկեղեցին անձնազիր հովիւներ չէ ունեցեր, որով ժողովրդեան կրօնական ու բարոյական կողմերը անշնչալ, և պէտքերը բաց մնացեր են: »

BANQUE D'ORIENT

ՊԱՆՔ ՏՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Բունստատանի Ազգ. և Տըչանտի Ազգ. գրամատան կողմէ

Դրամադրուիս ամբողջութեամբ զրուած ֆրանք 10,000,000

Կեդրոնատեղի ԱՅԵՆՔ

Մասնաճիւղ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սելանիկ, Ալեքսանդրիա, և Գահիր

Գործակալութիւն ի Համպուրկ

Պանք տ'Օրիան զրամատանի ամէն տեսակ գործողութիւններ կ'ընէ, ինչպս՝ գանձում և գեղջում Առևտրական թղթերու, հեռադրական վճարմունք, առուծախ փոխգրերու և զրամքերու, Աշխարհի զլիաւոր քաղաքներու վրայ կուտայ վարկերու բացման գրեր, առուծախ ամենէ տեսակէ արժթուղթերու, բացում ընթացիկ հաշիւներու, գրու արժէթուղթերու և ապրանքներու վրայ ևն. ևն.

Ա Ի Ա Ն Դ Ն Ե Ր

Պանք ՏՕՐիան կ'ընդունի զրամի Աւանդներ հետեւեալ սակերով

1 1/2	0/0	3	ամսուան աւանդի մը	Հասար
2	0/0	6	»	»
3	0/0	1	տարուան	»
3 1/2	0/0	2	»	»
4	0/0	3	»	»

Բարեգործական Հաստատութիւններու տւանդներն վերեւի սակերէն 1/2 0/0 առաւելութիւն մը կ'ընդունին:

Ի տես վճարելի տւանդներուն համար՝ միակ անձի մը կողմէ և 100 Օրամ, ոսկիէ ոչ աւելի, Պանք տ'Օրիան տարեկան 2 1/2 տոկոս մը կը յատկացնէ:

Պանք տ'Օրիան հասարակութեան տրամադրութեան տակ զրամ է, աննշան վարձքի մը փոխարէն իր հաստատութեան մէջ զտնուած զրամ մարկներն, հոն զրամ և արժքաւոր առարկաներ պահելու համար:

Տ Օ Ք. Ա. Ա Ր Ե Ի Ե Ա Ն

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Վ.ԿԱՅԵԱԼ, ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԵՆ

ԱՆԻԱՄԱՐԱԶՆԵԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԵՆ ԵԻՆ. ԵԻՆ.

Ամեն փրարումական գործողութիւններ, Ակոսյներու պսակնեմ Bridge - Work, բարոյլէնով աշխատութիւններ, սակիի առանցքով գործեր, ճաշակ և կատարելագործութիւն:

Ամեն օր յ. 9-12 Կ. Ա. — յ. 2-5 Կ. Ե.

Պեղումի Լօֆալը, Թեմեֆիսիսի քաւածին դիմաց

ESTABLISHED 1782

PHOENIX ASSURANCE COMPANY L^D OF LONDON

Դրամագլուխ և պահեստի դրամ՝ Ա. Ռ. 4,500 000

Տարեկան հասոյթ Ա. Ռ. 1,500,000

«Ֆէնիքս» 122 տարի է ի վեր հիմնուած սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան ընկերութիւն մ'է և ցարդ հատուցած և առաւել քան 27,000,000 Ա. Ռ. փաստաց համար:

«Ֆէնիքս» կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ շէնք, կարասիք և ապրանք յոյժ նպաստաւ որ պայմաններով: Դիմել առ

Լիազօր Ընդհ. Դորձակալ Իզմիրի և Գաւառաց

F. BLACKLER

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE BRANCHE MARITIME

ETABLE A LONDRES EN 1720

Ծովային Ապահովագրական ընկերութիւն

խիստ նպաստաւ որ պայմաններով:

Մասնաւ որ պայմանագրութեամբ մը ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ նաեւ կրօնի արկածներ, 10 օրու սն պայմանաժամով մը միմեքանայնորով (Docks) մէջ ինչպէս լճաց լիւսնայէս և գլխաւ որ բոլոր մէջ ինչպէս Մարսէյի, Հավրի, Համպուրիկի ևն ևն:

Իզմիրի ներկայացուցիչ:

F. BLACKLER

Médaille d'Or de l'Exposition d'Athènes 1903

ՀՈՎԱՆՈՅՆԵՐ ԲԱՄՐԱՆ ԱՌԹԻԻ ԷՔԼԵՐ

Գաւառի գնորդներուն հաւար

ի ցոյց դրած է կանանց հա-
մար, գոյնզգոյն, զիմացկուն
ու ճաշակաւու հովանոցներու
հիւանալի զանազանութիւն մը,
հովանոցներ՝ որոնց շքեղու-
թիւնը ու կառարելութիւնը
իւր ԳԵՐԱԶԱՆՑԵՆ նոյն իսկ
ԵՐՈՊԵՈՅ ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍ-
ՏՈՒԱԾՆԵՐԸ:

ԵՎԻՔ ԱՆԳԱՄ
ՄԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ

ու վառահ եղից Թէ նոյն իսկ
ձեր ամենէն զովաւրահաճները
պիտի գոհանան ամէն տեսա-
կէաներով, — Նրբութիւն,
Նորութիւն, Աժնութիւն:

ԷՔԼԵՐԻ
մօտ պիտի գտնէք նոյնպէս,
Հովահարներ որոնք զեռ վեր-
ջերս ստացած է, Պայուսկ-
ներ, Հեռադիւակներ, Չեղի
կոյովներ, Գաւազաններ, զար-
դարանքի առարկաներ են, են:

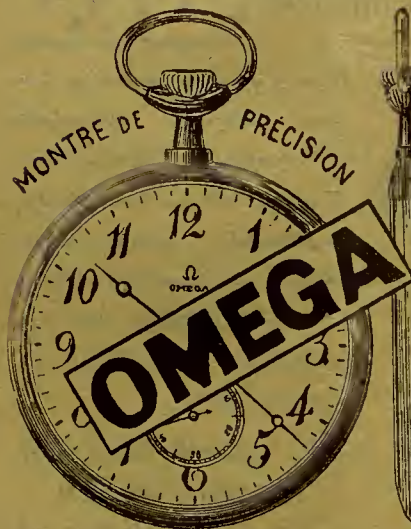
ԷՔԼԵՐ ԻՆ Հասցէն՝
ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ
Շիշեհիկէր փողոց — Ի Զ Մ Ի Բ

Օ Մ Է Կ Ա

ՏԻԵԶԵՐԱՀՈԶԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՅՈՅՑՅԻ

ԵՐՐՈՊԵՈՅ ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐԸ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1848ԻՆ

ՕՄԷԿԱ ՈՍԿԻ ԱՐԾԱԹ, ՆԻՔԷԼ, ՊՈԶՊԱՏ ԺԱՄԱՅՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԿԱ Մեծագոյն մրցանակ 1900ի Բարիզի ցուցահանդէսէն:

ՕՄԷԿԱ. — Այս յամացոյցերու յատկութիւններն են՝

Ճշրապահութիւն, անկաշնութիւն և նորոգութեան պիտի միջոցներ:

ՕՄԷԿԱ Դիւրամաշելի պիտի ծախուած յամացոյցերու ամենէն սքանչելիներն են:

ՕՄԷԿԱ Ամեն մարդու գրպանին մէջ զանուելիք միակ յամացոյցն է այս:

ՕՄԷԿԱ

Անմրցելի, անբաւարարելի միակ յամացոյցներն են տառնը:

Դիտել առ միակ ներկայացուցիչն՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Չուխա - Պէգետէն Թիւ 2 — Իզմիր

Միեւնոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մքեր՝ մը ուրիշ ամէն տեսակ ժամացոյցներու արանց եւ կիներու համար շղթաներ, գոհարեղէններ, ինչպէս նաեւ ժամագործներու եւ ոսկերիչներու յատուկ ամէն տեսակ գործիքներ:

Յանձնարարութիւնք վուրով եւ պատուատր կերպով կը կատարուին:

ՈՒԷՍՏԵՐՆ

“ W E S T E R N ”

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1854ին

Այս անգլիական կարեւոր ընկերութիւնը կապահովէ ընդդէմ հըր-
դեհի և ծովային վտանգներու :

Իզմիրի ընդհանուր գործակալը արածնուած է յանուն ընկերութեան
ապահովագրեր կնքելու և ամեն արդարացի պահանջումներուն հատու-
ցում տալու փութանակի և մեծ առատաձեռնութեամբ :

Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի եւ Ալտընի կուսակալութեան

Մ. Ռ. Է. Ք. Ս. Ք. Ա. Յ. Ն.

Է Բ Ս Է Ս “ EXCESS ”

ԵՆԻԼԻՅԵԱՆ ԵՂԵՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

կեդրոնառեղի

311 - 322 ՎԻՆՉԸՍԹԸՐԻ ՀԱՌԻՋ ԼՕՆՏՈՆ

Այս Ընկերութիւնը կապահովէ Հրդեհի դէմ, Ծովային արկածները
և կենդանիներու կեանքը :

ԷԲՍԵԱՅՆ ԵՒ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ

Այս կրկին Գործակալութեանց գրասենեակները կը գտնուին Քարա-
փին վրայ, Աւետարական Սենեակի շէնքին մէջ թիւ 1 :

ՓՈՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

ՏԻՐԱՆ ԵՒ ՇԻՐԻՆԵԱՆ

(ՀԻՄՆԵԱԼ 1900)

(Կ. Պոլիս Պապը - Ալի ճափսէսի թիւ 56)

Փորագրատանս մէջ տօսախէ (շիմշիր), կալվանօքլաթիէ և ամեն
տեսակ մետաղներու վրայ խիստ նուրբ և ճաշակաւոր գործեր կը փոր-
գրուին : Ինչպէս նաև քաւուշուէ կնիքներ, և բժիշկներու, զայեակներու և
վաճառականաց յատուկ բլաքաներ կը պատրաստուին մասնաւոր խնամ-
քով, նաև նորաձեւ այցաքարտեր և տպագրութեանց վերաբերեալ ու է
գործեր :

Գաւառներէ ըլլալիք յանձնարարութիւնը փութով և խնամքով կը կա-
տարուին, փոխարժեքը կանխիկ զրկել անհրաժեշտ է :

ԱԺԱՆ, ԱՐԱԳ, ՄԱՔՈՒՐ

GRANDS MAGASINS

C A B I E F R A N Q U E — S M Y R N E

PENNOPOULOS & CO.

ՆԵՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ.

RECEIVED

Երկուշաբթի Յուլիոս 10 հ

[illegible]

ԵՂԱՆԱԿԻ ՎԵՐՋԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՏԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԿԱՐԳԸ

ԱՄԷԼԻԱՆ ԳՆԱՀԱՅՈՒՄՆԵՐԸ ԴՆԴՁՈՒՄ

מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՑԻԶՆԵՐԸ

Լ. ԿԱՐՊԵՏԵԱՆ